

INVNIERSAM
FRATRIS FRANCISCI TITEL-
mani Dialecticam tractatus Argumētatiuus,
additis solutionibus. Vna cum eius-
dem Titelmani Textu.

HVC PRAETER ALIA ACCEDVNT.

Super vnumquodq; caput, vtilissima dubia, & dubiorum subtilissime
dilutiones.

Item tractatus de cautelis ex mente Aristotelis, aliorumq; antiquorū
philosophorum.

De identitate, et diuersitate rerum nō vulgaris eruditionis tractatus

Aperquā Reuerēdo patrefratre PETRO FERMOSEL-
LO, ordinis Fratrum Minorum regularis disciplinæ, Almæ
prouinciæ Bethicæ, & Hispalensiscenobi guardiano.

Quia nescitis diem, ne horam,

qua domus veniet. Martij xiiij.

Hispal. Excudebat Martinus à Montedeca.
Anno, M. D. LV.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1000 N. EAST 58TH STREET, CHICAGO, ILL. 60630

TEL: 773-936-5000 FAX: 773-936-5001

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

500 N. LAKE STREET, CHICAGO, ILL. 60611

TEL: 773-747-0800 FAX: 773-747-0801

WWW.UCHICAGO.PRESS.EDU

CHICAGO, ILL. 60607-7073

CHICAGO, ILL. 60607-7073

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILL. 60607-7073

In tractatum argumentarium fratris
Petri Fermoselli Præfatio.

Rater Franciscus Titelmanus, vir in vtraq;
literatura egregius, nec sui dissimilis in mo-
ribus, vt adolescentulorum rebus consule-
ret omnes dialecticæ institutiones, libris sex,
exactissimè compleuit. Qui à tota republica
literaria maximo oïum applausu recepti sunt
quibus ego super addidi quæ sequuntur nō vul-
garia argumenta. Non quod opus istud quantū est de se magno-
pere his ageret, sed vt eis, quos eruditissimus ille vir digladi-
ridocuit, arma, quibus ad pugnam descendere possent præbe-
rem. Quemadmodum enim ars oratoria (teste Marco Cicero Adhæreni-
um lib. j. +
ne, in libris Rethorici ad Herenium) sine assiduitate dicendi
parum adfert vtilitatis, ita hæc Diligēs differenditatio (nam sic
eam Georgius Trapezūtius digno appellat noīe) sine quotidiana Difinitio
na opera, studio, atq; sustentādi & refellendi argumētis industria Di-
lecticæ atq; assuescutione crebra, fere nihil habet cōmodi. Nam sicut mi-
litē descendurū ad pugnā oportet clamydē summere, scutū, telis +
q; paratū, ornatū q; esse, ita illū qui ad sacrā theologiā pertinge-
re cupit (vbi bellum est inextinguibile cum hæreticis) rationē
tenere, & arguendi dexteritatē callere decet: vt stulto iuxta stul-
tiam suam (vt sapientissimus rex Salomon nos docet) possit
respondere, & in legem, & in Christi Ecclesiā data Guicia, in-
suribunda ipsorum capita retorquere valeat. Nemini igitur mi-
rū sit, cur laborem istum, quem non inutilem spero fore, subire
voluerim. Aequum siquidem erat, vt Franciscani, Franciscanus
Theologi, Theologus: literarum scientissimi, literarū sitientissi-
mus, opus absolutum, absolutissimum redderet: vt nullo alio in-
stitutore, ad Sacram Theologiam hui⁹ artis sedatores manu du-
cantur, vbi nihil quod de illo non sit tractatur, qui cælum, & ter-
ram sua maiestate adimplet, creauit, & sustinet, cui honor, & sem-
piterna gloria per immensa seculorum secula, Amen.

Florentissime in Louanienti academia Liberaliū
artium facultati, frater Franciscus Titelmanus, eiusdem humi-
lis alumnus, debitum offert obsequium,

Emini fere ante triennium cum libros duode-
cim de consideratione rerum naturalium tuo
nomini mater veneranda, nuncuparem, quod
tum in physica disciplina exhibebam id in dia-
lectica aliquando me tentaturum spondidisse,
si modo noster ille labor tibi non ingratus, et
tuis alumnis non inutilis comprobaretur. Que
sane promissio, tametsi sub dubitationis quēdā
moderamine pronunciata, sic me deuinxit, atq̃
etiamnum contricem implicitam que tenet, vt ab officio illo vel sine
mei nominis iactura, vel sine tue gratitudinis offensa, nō mihi integrū
videatur cessare. Si enim ab implenda pmissiōe destitero, vel tu fasti-
diuisse iudicaberis humile donū, vt ego a promisso videar illo tuo fasti-
dio absolutus, futurumq̃ est vt de te male iudicent, et aduersum te in-
dignetur, si qui forte existerint, quibus prior ille noster labor non vi-
debatur improbandus: aut ego tāquam promissionis immemor, leui-
tatis arguar ac vanitatis: audiamq̃ a subsecrantib⁹ quod aduersum va-
nos homines proferri solet. Pollicitis diues quilibet esse potest. Et
illud, parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Accedit ad hanc ne-
cessitatem, studiosorum plarimorum, tum nostratum, tum externorū,
pia et importuna quēdam sedulitas: qui ab eo tempore quo prior ille
labor sub oculos hominum exijt in lucem, partim verbis, partim lite-
ris, promissi me admonere, et q̃ ad satisfaciendum illi, quam ex meis
verbis concepisse se asserunt, expectationi perurgere atq̃ impellere ha-
ctenus nō desistunt. Illis quidem humili prece id a me fieri postulanti-
bus, alij pia charitate pro cōmuni bono et studijs honestis adiuuandis
pia charitate efflagitantibus, nonnullis etiam quasi debitum, rigorosa
quadam iustitie seueritate exigentibus. Proinde vt matrem de me op-
timemeritā ab iniqua suspitione liberarem, et meum ipse hūmile no-
men a leuitatis et vanitatis nota defenderem, studiosorum quoque ex-
pectationi maturius satisfacerem, et (que primo loco erat causa profe-
renda) promouendis liberalibus studijs, hoc sane tempore quo om-
nia ab hereticis contaminantur et commiscantur, ad Ecclesie et veritatis
catholice defensionem permaxime necessarijs, pro mea virili non nihil
conferrem: visum est non ultra differre propositi promissi q̃ adimple-
tionem, quāneque hactenus protraxissem, si per corpusculi imbecillita-
tem, et ocium a rebus necessarijs, maturius prestare quod promiseram
licuisset. Superiori itaque estate corporis viribus utunque reparat-
is, et ocio a rebus magis serijs tantisper, vel cum gratia impetrato,
vel cū iniuria quadam succiso, et (vt plane dicam) furtim substracto, ani-
mum adijciēs dialecticarum rerum cōsiderationi, sex libris quicquid

in eis videbatur esse precipuū tentant comprehendere, illisq; omis-
 que a Dialectica sinceritate prorsus aliena videbatur, ea que ad rem
 faciebāt plane lucideq; quantū potui pponere et explanare curavi: ne
 tenelli ad olescētes rerū superuacanearū prolira multitudine et inuolu-
 ta difficultate deterriti, animū despōderent, relictisq; vtilibus studiis
 ad inania defluerēt: id quod hactenus nō paucis euenisse constat. Sē-
 per enim in illa fui sententia, quā et Socrati apud Platonē inuenio p-
 barā, melius esse pauca quēdā ordinate et lucide pponere, q̄ multa sine
 ordine cōuoluta obscure profundere. Quo vero tuis alumnis noster
 hic labor foret vtilior illū fere in omnib; ordinē sumus in sequuti, qui
 est apud Aristotēle M. Tul. iudicio totius Dialecticę principē: quo
 idē ille dicit nihil esse acutius, nihil politius: cui admirabilē tribuit sci-
 entia et inuentionē, inc redibilē quoq; dicēdi copia et suauitatem: quē de-
 niq; tāti ille facit, vt nec vēia dignos putet philosophos illos, quib; tā-
 tū ph' esset in cognitis. Et nō immerito p̄ ceteris omnib; qui Diale-
 cticā trauerūt: hūc vnū a multis seculis Academicę viritatē dolescētib;
 in arte Dialectica instituēdis pponendū atq; p̄leg. dū. Ad cuius angu-
 stam similitudinē cōpendiosam huius nostri operis breuitatem velut
 introductoriam, nos quoq; parauimus. Hunc itaq; nostrum in Diale-
 cticis laborē, quem tuo nomini mater venerāda, omni iure debui nū-
 cupare, precor vt eo animo de manu serui et alumnū tui suscipias, quo
 p̄loze milium in P̄p̄h̄is a te fuisse susceptū, certissimis argumētis
 fecisti testatum. Bene vale. Louanij. Anno a Christo nato. Mille simo
 quingentesimo, Tricesimo tertio, xv. Octobris.

Prologus Apologeticus pro Dialecticæ cæterarum
 quæ liberalium artium tuenda dignitate.

Lozofum illud Ecclesię lumen Aurelius Au-
 gustinus, in libris quos de ciuitate Dei, pro
 Christianę fidei firmamento in signū et nunquā
 satis laudatos, edidit de varijs Ecclesię perse-
 quutionibus agens, inter cetera de apostata illo
 Juliano Augusto, cuius egregiam indolem amo-
 re dominandi (vt idem ille ait) sacrilega et vere-
 standā curiositas perdidit, hoc signanter com-
 memorat, atque etiam dignopondere aggrauat
 quod publico edicto Christianos vetuerit, artes liberales docere vel
 discere. De Juliano (inquit) apostata quid dicturi sunt? An ipse nō est
 Ecclesiā persequutus, qui Christianos liberales artes docere aut dis-
 cere vetuit? Cuius quidem propositi rationem illi qui cum Apostolo
 cogitationes astute illius Satane non igoat, in p̄omptu erit inue-
 nire, atque exponere facillimum. Nimirum aduerrens humani gene-
 ris inimicus, per vim atque potentiam p̄incipum, quorum furorem
 aduersus Christianum nomen ab initio nascētis Ecclesię exaltauerat
 vsque adeo nihil se p̄mouere, vt in dies magis magisq; xp̄iani nominis

Augusti. lib.
 xviii. de ci-
 uir. Dei.

ij. Col. ij.

cogitatione plenum gestantes. Optaret enim se solos a mis esse man-
tos, ceteros autem omnes inermes remanere: quo facilius in sue impie-
tatis ditionem, ut disputationis aut persuasionis efficacia, simplici ani-
mos pertraherent, suę quę tyrannidis subiectos retinerent. Propter ceter-
is vero Dialecticam odio irreconciliabili persequuntur: propterea
quod inter omnes nulla sit, adeo illorum proposito aduersa, quę sic il-
lorum fraudes detegit, nodos dissolvit, aperit liqueos, persuasiones
annihilat. Hac nimirum ratione, ut (iuxta Comici verbum) semper odia
parit veritas, Dialecticam illi criminantur et calumniantur, quasi cum
simplicitate Christiana pugnantem: multisq; alijs rationibus et confi-
ctis falsis calumnijs, ingenuos adolescentes dehortantur, ne illi ani-
mum dedant: simplicitibusque persuadent parentibus, ne suos liberos ta-
libus destinent studijs. Sunt vero et alij non pauci Dialecticę ceterarū
que liberalium artium studijs non tam ex affectus perversitate, quam
ex ignorantia et imperitia rerumq; in experientia detrahentes: qui cum
neque Dialecticę verum vsum neque traditionis eius modum noverit
eudent tamen egregij homines passim apud ineruditos simplicitq; et
in expertos adolescentes, eam irridere, quasi ieiunam, spinosam, horri-
dam, squalidam, sterilem, inamoena, inutilem, nomine etiam odioso so-
phisticam eam appellantes. Quos si interroges quid Dialectica, aut
quid sophistica, et quid ab invicem hę differant, mutos inuenies: et que
damnauerint aut comparauerint non intellexisse, cōperies. Qui si eru-
ditissimorum et probatissimorum auctorum de illa sententiam diligen-
ter expendissent, et rerum iustam haberent experientiam, non sic adole-
scens animos corrumperent, neque ab optimis et utilissimis studijs
auocarent. Cum itaque hac nostra tempestate quamplurimos et imo-
di liberalium artium, peculiariter vero Dialecticę calumniatores, pa-
ssim inueniri constet, quorum falsis persuasionibus bonam partem a-
dolescentum, eorum maxime de quibus amplior aliqua spes bonę fru-
gis videbatur expectanda, misere perire, quotidiana (proh dolor) expe-
rientia apertius monstrat, quam ut dissimulare liceat, visū est nobis, in
huius nostri operis initio quod de consideratione Dialecticę ad com-
mune studiorum vtilitatem conscripsimus, Dialecticę dignita-
tem et auctoritatem aduersum calumniantes tuertatque defendere: non
quidem studio contentionis sed eo tantum animo, ut qui forte per ig-
norantiam aut inexperientiam minus bene de Dialectica senserint, et
minus recte loquuti fuerint, cognita veritate, desinant male sentire, de-
sināt et male dicere. Quia vero ad tantę rei persuasionem, nostram ora-
tionem sciebamur nequaquam sufficere, visum est, eruditissimorum et
omnium iudicio eruditissimorum auctorum sententijs id agere: quo-
rum tanta est apud omnes eruditos estimatio, tanta auctoritas, ut refra-
gari illis nemo audeat. Proinde, annotatis ex varijs auctoribus no-
tatu dignis sententijs: quę ad Dialecticę commendationem facere vi-
debantur, eas in hunc locum congestimus, sicque per titulos et capi-
ta certo quodam ordine (quantum commode in tam cōfusa diuersarum
rerum sylua fieri potuit) digessimus, ut quasi vna perpetua videri pos-
set oratio, quę et tam varijs est partibus contexta. Poteram forsitan

✥ Prologus apologeticus. ✥

et nos propria qualicunque oratione, *Dialecticam* utcumque commendare, et eius multiplicem explicare utilitatem, dignitatemque exponere. Verum illud putabamus, fore utilius, si quæ a nobis fuerant dicenda, ea ex grauiſſimorum authorum et Christianorum et gentilium ore proferretur. Obsecro igitur eos ad quos noster hic labor perueniet, ut maturo iudicio ijs quæ infra subijciuntur sententijs expensis, bonas artes discant magnificere, desinâtque simplices studioſorum adolescentum animos ab ijs quæ ex re ipsorum sunt auertere. Quod si forte ab illis nequiuero obtinere, qui animum obfirmauerunt aduersus bona studia, spero tamen adolēſcentes ipsos nostra hac diligentia post hæc cautiores futuros, et tam graui tamque multiplici auctoritate præmonitos non ita facile male suadentibus aures præbituros. Neque enim tam sine iudicio esse poterunt, quin facile aduertent, quæ a præclarissimis viris tam magnopere sunt commendata, atque in tanto præſto habita, ad hominis vnius vulgaris, vel imperiti vel inepti iudicium, non esse commendanda. Sed nos iam ad rem accedamus.

Sententiæ quædam clarissimorum virorum tum Christianorum, tum Gentilium, ex ipsorum eruditissimis libris huc congestæ, atque per titulos & capita certo quodam ordine digestæ, pro *Dialecticæ* cæterarumque liberalium artium tuendam dignitate.

Caput primum.

Plato magnifice diuinus *Plato* de *Dialecticæ* senserit: suorumque illo ore in *Philosophia* (ut *Augustinus* ait) purgatissimo et lucidissimo pronunciauert. In dialogo qui *Phædrus* inscribitur, *Socratem* præceptorē suum introducit cum *Phædro* ita loquentem, Harum ergo diuisionū collectionumque, o *Phædre*, amicus sum, ut et intelligendi et loquendi sum compos. Ac si quæ alium posse arbitror, tum ad vnum, tum ad multa, pro rerum natura respicere, huius a tergo tanquam *Dei* vestigia sequor. Atque eos qui id facere possunt, hactenus voco *Dialecticos*. Cōsentitque mor *Phædrus*, recte artem hanc *Dialecticam* appellari, dicens.

In eodem dialogo de *Pericle* insigni oratore cum *Phædro* colloquens *Socrates*.

Adidetur, inquit, nō iniuria *Pericles* oratorum omnium perfectissimus existisse, magne enim quælibet artes, exercitatione *Dialecticæ*, contemplatoneque sublimium in natura rerum, indigent. Ipsa enim mentis subtilitas, et vis efficax in qualibet re perficienda, hinc quodam modo proficisci videntur: quod *Pericles* ad ingenij acumen adiunxit. Anaxagore, namque huiusmodi rerum indagatoris familiaritate fretus, contemplationi se tradidit unde ad dicendi artem quod ipse videbatur traxit.

In dialogo autem septimo in *republica* vel de iusto *Socratem* in

Diuinus
plato mag
nifice scribit
de dialecti
ca.

Pericles
ob Dialecti
cæ et phy
sicæ periti
orator insi
gnis.

ducit mechanicas artes atque etiam mathematicas cum Dialactica cōparantem, ubi hecetus cum Glaucōne differētis verbalegantur.

Socrates, nemo autem aduersabitur nobis dicentibus quod differēti facultas dumtaxat conatur ordine certo circa vnuquodque, quid ipsum sit, inuenire. Siquidem ceterę artes (idest mechanicę) aut ad epiniones hominum cupiditatesque respiciunt, vel ad generationes et cōpositiones, vel ad culturam eorum quę generantur et corrumpuntur. Reliquę vero, quas diximus verarum rerum quoquo modo participes esse. Geometria scilicet eiusque comites, circa ipsam essentia quodam modo somniant: sincere autem quicquam ab illis cernere, impossibile est quouque suppositionibus herent, easque ratas et immobiles adeo seruant, vt illarum rationem reddere nequeant. Dialactica vero sola sublati suppositionibus, omnibus ad ipsum principium cōfirmandum pergit, ac reuera animi oculum coeno barbarico obrutū, paulatim sursum trahit ac ducit, tanquam adiutricibus ac ministris, quibusdam vtens his artibus quas narrauimus.

Ac deinde nonnullis interpositis.

Legem statuit esse ferendam in republica, qua tubeantur discētes eam porissimum disciplinam capescere, ex qua ad interrogandum et respondendum, vt scientem decet, aptissimi sint, quę est Dialactica.

Postremo (consistente in idem Glaucōne), Dialacticam doctrinis omnibus velut apicem esse prepositam dicit, nec ullam doctrinam viterius aut eminentiorem reperiri, sed hanc doctrinam omnium esse finem. In dialogo quoque qui Cratylus inscribitur siue de recta ratione nominum: Dialactici dicit esse officium, imponere rebus nomina, quod se colligere sciat atque diuidere, nec ab alio quā Dialactico commode id fieri posse existimat.

Caput. ij.

Quod sine Dialactica Philosophia non potuit esse consummata quodque Dialacticam Plato adiungens scientię naturali et morali cōsummatam effecerit Philosophiam. Ex Augustino, libro tertio contra Academicos. Capite. xvij.

Plato vir sapientissimus et eruditissimus temporum suorum, qui et ita loquutus est, vt quęcunque diceret magna fierent: et ea loquutus est, vt quomodocunque diceret parua non fierent, dicitur post mortem Socratis magistri sui, quem singulariter dilexerat, a Pythagoricis etiam multa didicisse. Pythagoras autem Gręca philosophia non contentus quę tunc aut pene nulla erat, aut certe oculissima, postquam commota Pythecyde cuiusdam Syri disputationibus, animum esse immortale credidit, multos sapientes etiam longe lateque peregrinatus audierat. Egitur Plato adiciens lepori subtilitatemque, Socraticę, quam in moralibus habuit, naturalium, diuinarumque rerum peritiam, quam ab eis quoque memorauit diligenter acceperat, subiungensque quasi formatricem illarum partium iudicemque, Dialacticę, quę aut ipsa esset, aut siue quę sapientis omnino esse non posset, perfectam dicitur cōposuisse Philosophię disciplinam.

His Augustini verbis attestatur Diogenis Laertij sententia, in libro.

A. v.

hoc ipsum est quod in Topica Aristoteli. Dialactica ad omnium methodorum principia habere viam.

Dialactica per et finis nra omnium doctrinarum.

Augustinus de Platone et Dialactica.

de vita Philosophorum, cuius in descriptione vite Platonis, hæc sunt verba.

Diogenes Laertius. Et olim in tragedia, prius quidem solus chorus agebat post modum vero Thespis vnū inuenit histrionē. vtrorum interdū requiesceret: secū dū postea Æschylus adiecit, et tertiu Sophocles, atq̃ in hunc modū tragedia consummata est: ita et Philosophiæ ratio dudum circa vnā tantum Physicæ speciem versabatur. Accessit Socrates et adiecit Ethicē. Tertiam Plato Dialecticē addidit, et consummato Philosophiæ opere extremam manum apposuit.

Caput. iij.

Quæ necessitas ad Dialecticæ artis inuentionē veteres induxerit. Ex Severino Boetio, in commentarijs super Topica Ciceronis.

Seuerin⁹. Boetius. Cum Philosophia maximis in rebus operam studiumq; consummat, cumque et in naturalibus inspectionem et speculationemque adhibeat, et in moralibus actionem, et sic formare gestiat mores, vt vera vite ratio persuaserit, euentire necesse est, vt secundum id quod ratio tenendum omittendum ve, faciendum quoque aut non faciendum esse decreuerit, vel iudiciū constituatur, vel exercendæ vite dirigatur intentio. Erit igitur necessarium, vel in naturali speculatione, vel in moralis actionum cogitatione, vt certa ratio vel quod in rebus speculandum est inueniat, vel quod in actum viuendi duci oporteat ante perpendat. Hæc autem ratio, nisi via quadam processerit, sepe in multos necesse est labatur errores. Quod ne passim fieret, atque vt certis regulis tractatus insisteret, visum est antiquæ Philosophiæ vicijs, vt ipsarum rationum, nūquibus aliquid inquirendum esset naturā penitus ante discuteretur, vt his purgatis atque compositis: vel in speculatione veritatis: vel exercendis virtutibus uteremur. Hæc est igitur disciplina, quasi differendi quedam magistra: quam Logicē veteres Peripatetici appellarunt: quam Cicero definiens, differendi diligentem rationem vocauit, Stoici vero Dialecticam eam nuncupauerunt.

His per omnia consonant quæ vir in diuinis et humanis literis egregie eruditus: Hugo a Sancto Victore libro primo Didascalice eruditionis scribit, in hunc modum.

Hugo a. s. Victore. Cum veteres multis sepe lapsi erroribus, falsa quedam et sibi cōtraria in disputatione colligerent, atque id fieri impossibile videretur: vt de eadem re contraria conclusionē facta vtraque essent vera, quæ sibi discuties ratio cōclusisset, cui ve ratiocinationi credi oporteret, esset absque, visum est prius disputationis ipsas veras atque integras cōsiderare naturam, qua cognita, tum illud quoque quod per disputationē inueniretur, an vere esset comprehensum posset intelligi. Hinc igitur perfecta Logice peritia disciplinæ, quæ disputandi modos, atq; ipsas ratiocinationes internoscēdi vias parat: vt quæ ratiocinatio nūc quidē vera nūc autē falsa, quæ vero semper falsa, quæ nūq̃m falsa: possit agnoscī. Hæc tēpore quidē est postrema, sed ordine prima. Hæc enim inchoantibus prima legēda ē: preterea quod ea docetur vōcū atque intellectū natiua: sine quō nullū Philosophiæ tractatū rationabiliter explicari potest.

Caput. iij.

Dialecticam ceteris artibus inueniendis atque formandis efficere
cessariam.

¶ Augustinus in libro de ordine.

Illa, inquit, modo perfecta disposita; Grammatica, ad mon-
endo, distribuendo, colligendo: non solum digesserat Grammaticam atque
ordinauerat, verum etiam ab omni falsitatis irreptine defenderat. Quan-
do ergo ratio ad alia fabricanda transiret: nisi sua ipsa prius machi-
namenta distingueret, notaret, digereret, pderet que ipsam discipli-
na disciplinarum, quam Dialecticam vocant: Hec docet docere, hec do-
cet discere. In hac se ipsam ratio sibi demonstrat, que scit, quid velit
quid valeat. Scit autem scire, vult solas scientes facere: nec solum vult
sed etiam potest.

Augusti.

Dialectica
disciplina
disciplinæ

Eandem sententiam Crassus apud Cicronem primo libro de Ora-
tore pronunciat, his verbis.

Nihil est quod ad artem redigi possit, nisi ille prius qui illa tenet quo-
rum artem instituere vult, habeat illam scientiam, ut ex ijs rebus quarum
ars nondum sit, artem efficere possit. Hoc video, dum breuiter volue-
rim dicere, dicum a me esse paulo obscurius. Sed experiar, et di-
cam, si potero, planius. Omnia fere que sunt conclusa nunc artibus, dis-
persa et dissipata quondam fuerunt: ut in Musicis, et numeri et voces et
modi: in Geometria, lineameta, forme, intervalla magnitudines, in As-
tologia, coeli conuersio, ortus, obitus, motusque syderum: in Gram-
maticis, Poetarum pertractatio, historiarum cognitio, verbi, nam in-
terpretatio, pronuntiandi quidam sonus. In hac denique ipsa ratione
dicendi, ex cogitare, ornare, disponere, meminisse, agere, ignota quedam
omnibus et diffusa late videbantur. Adhibita est igitur ars quedam ex-
trinsecus, ex alio genere quodam, quod sibi totum Philosophi assumunt
que rem dissolutam conuulsamque conglutinet et ratione quadam
constringeret.

Cicero.

Quod autem hanc artem Dialecticam velit discere: ex alio
eiusdem authoris opere monstratur apertius, quod declaris oratori-
bus inscribitur: ubi de Servio Sulpit. loquens, hunc in modum Sen-
to interroganti ipse respondet. Sic enim (inquam) Bute: existimo, su-
ris ciuilibus magnum usum, et apud Senolam et apud Mestum fuisse, artem
in hoc vno: quod nunquam effecisset ipsius iuris scientia, nisi eam pre-
terea didicisset artem, que doceret rem vniuersam distribuere in par-
tes, latentem explicare definiendo, obscuram explanare interpretando
ambigua primum videre, deinde distinguere. Postremo habere regulam
qua vera et falsa iudicaretur, et que quibus propositis essent queque
non essent consequentia. Hic enim attulit hanc artem omnium artium in
maximam, quasi lucem, ad ea que confuse ab alijs aut respondebantur,
aut agebantur. Dialecticam mihi videris dicere, inquit. Recte, inquam
intelligis.

scenola ob
dialectice
peritia, ce
ter os inia
ris cogni
tione exce
lluit.

Hanc quoque sententiam confirmant, que nostrorum fere tempo-
rum vir eruditissimus, Rodolphus Agricola, libro secundo de

dialectica
omniu ar-
tium maxima

Prologus apologeticus.

**Rodolpho
Agricola.**

**Dialectic
in iure con
sultis de
derat Lice
ro.**

**Quintilia
nus.**

**Stoicorū
sententia ex
Diogene
Laertio.**

**Stoicorū
pulchra co
paratio.**

scribi in hunc modum, Aristoteles, qui quæ p̄ est etiam alij, Dialectica instructi fuere, facile suis libris ostendunt, quam magnus sit usus eius et quam tractandis omnibus rebus accomodatus: ut quæ sine ea non solum singula, de quibus in artium decursu dubitaretur explicari nequirent, sed ne artes quidem colligi possent, et in hanc quam acceperunt redigi formam. Hæc est illa scientia, quam apud Liceronem Crassus necessariam formandis artibus putavit, quamque cupit esse in iure consultiis, quo non essent apud eos omnia actorum similia. Quæsitum est a Titio, quod Laheo ait, etiam Tullius respondit, et apud Trebatium scriptum est.

Ex his obiter discimus, etiam iuris civilis studiosis, Dialecticam apprimè conducere, maximamque ad illud lucem adferre: id quod et Quintilianus videtur indicare, libro duodecimo oratoriarum institutionum loquens in hunc modum.

Quid? Nonne questio iuris omnis, aut verborum proprietate, aut equi disputatione, aut voluntatis coniectura continetur: quorum pars ad rationalem (Dialecticam dicit) pars ad moralem tractatum redundat. Ergo natura promixta est omnibus istis oratio, quæ quidē oratio est vere. Ne ignara quidem huiusce doctrine loquacitas erret necesse est: ut quæ nullos vel falsos habeat duces.

Caput. v.

Quanti Dialecticam fecerint veteres illi Stoici, ex Diogene Laertio, de vita Philosophorum.

Appsu non futurum. Quippe ex illa dignosci verum atque falsum probabilis item et quod ambiguit dicatur intelligi. Ex remota, iam non licet rite interrogare atque respondere, sed pertingere eam quæ in negotiationibus est temeritate, ad ea etiam quæ sunt, adeo ut in absurditatem ac vanitatem vertatur, qui phantasias minime exercitas habet, neque aliter acutum et ingeniosum cautumque omnino indicendo et fore et visum iri sapientem. Eiusdem enim esse, recte loqui recteque cogitare, eiusdemque, ad ea quæ proponuntur differere, et ad ea quæ interrogantur respondere, quæ sint omnia viri Dialecticæ periti.

Ex eodem.

Huiusmodi sunt in logicis Stoici, ut maxime afferant, Dialecticæ solum esse sapientem. Omnes enim res per eam quæ in verbis et speculationem cerni, quæque ad naturam pertinent, et quæ rursus ad morales logicæ egere adminiculo.

Ex eodem.

Enimvero Philosophiam animati similem dicunt, offibus ac nervis Logicem, carnibus Ethicæ, animæ Physicam conferentes. Sive rursus ovo: esse quippe superficiem (id est, testam) Logicem, sequentia Ethicam, intimamque penitus abstrusam Physicam. Sunt qui agro frugifero: quippe circumfectam sepe, Logicem fructum Ethicam, humi ac arbores Physicam. Nonnulli civitati muris, optime septem, ac pulcre ex dignitate administrare.

In qua Stoicorum comparatione illud est diligenter notandum, Dialecticam ubique comparari ijs per quæ alia continentur, corroborantur, sustentantur, finiuntur, muniuntur, et defenduntur, ut pote of-
fibus et nervis, testæ oui, sepi agrum, aut muro ciuitatem circumdanti. Videlicet ut indicetur his comparationibus, quod aperte asserit Rodolphus, Dialecticam esse ducem, directricem, atque stabilitricem ce-
terarum artium, et sine cuius præsidio tueri fines suos reliquæ non satis commode possent.

Rodol.

Agricultor

Apud Ciceronem libro tertio de finibus bonorum Lato refert Dialecticam et Physicam a Stoicis inter virtutes esse numeratas, et rationem eius reddit apertius. Vnde eas, inquit, virtutes de quibus disputatum est, Dialecticam etiam Stoici adiungunt et Physicam, easque ambas virtutum nomine appellant. Alteram quod habeat rationem, ne cui falso assentiamur, ne ve vnquam captiosa probabilitate fallamur, eaque quæ de bonis et malis dicere minus teneretur, et quæ possimus. Nam sine hac arte, quemuis arbitramur a vero abduci fallique posse. Recte igitur si omnibus in rebus temeritas ignorantique vitiosa est, ab his ea quæ tollit hæc, virtus nominata est. Physicæ quoque non sine causa idem tributus est honos. Hactenus Stoicorum de dialectica protulimus sententiam: quam illi quidem tantifecerunt, cum non nisi altera eius pars, et ea quidæ naturæ ordine posterior, ab eis fuerit cognita, id quod manifestissime Cicero testatur in Topicis, ad Trebatium ita scribens.

Dialecticæ
et Physicæ
Stoici vir-
tutes appel-
lat.

Ex Cicerone in Topicis.

Cum omnis ratio diligens differendi duas habeat partes, alteram inueniendi, alteram iudicandi, vtriusque princeps (ut mihi videtur) Aristoteles fuit. Stoici autem in altera elaborabunt. Iudicandi enim vias diligenter præscrutati sunt, eam scitiam quam Dialecticam appellant. Inueniendi vero artem, quæ Topice dicitur, quæ ad usum potior erat, et ordinem naturæ certe prior, totam reliquerunt.

Cicero de du-
bus dialec-
ticæ parti-
bus.

Idem libro quarto de finibus bonorum, Latoni qui de Stoicorum secta erat, respondens, sic ait.

Cum duæ sint artes quibus perfecte ratio et oratio cõpleatur, vna inueniendi, altera differendi, hanc posteriorem et Stoici et Peripatetici priorem autem hæc egregie tradiderunt, illi omnino ne attigerunt quidem. Nam et quibus locis quas thesauris argumenta deprome-
rentur vestri ne suspicati quidem sunt, superiores autem artificio et via tradiderunt. Hec ille. Quanto ergo pluris nunc est faciæda Dialectica, quæ præter illam Stoicorum disciplinam, alteram continet, et quasi nouam inueniendi artem, usu potiozem, et naturæ priorem, quam Aristoteles piuribus libris tradidit, et de qua sola nostris fere tempo-
ribus, homo doctissimus Rodolphus Agricola, tres libros conscrip-
sit, ab eruditis omnibus maxime laudatos.

Lato. Sto-
licus Diale-
cticæ et Physi-
cæ inter
virtutes nu-
merat.

Caput. vi.

Quod dialectica admodum coniunctam habeat eloquentiam, et re-
que dicendi. Ex Quintiliano libro secundo oratoriarum insti-
tutionum.

✱ Prologus apologeticus. ✱

Quintill.

Quo (inquit) genera sunt orationis, altera perpetua, quæ Rhetorice dicitur, altera concisa, quæ Dialectice: quas quidem ita Zenon coniungit, ut hanc compressæ in pugnum manus, illem explicatæ oticeret similem.

In eadem sententiam et Cicero scribit libro secundo de Finibus bonorum et malorum.

Cicero.

Zenonis est, inquam, hoc Stoici, omnem vim loquendi, in duas tributam esse partes dicere, Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem esse dicebat: quod latine loquerentur Rhetores, Dialectici autem contractius. Idem in libro de perfecto oratore.

Apta Zenonis comparatio.

Zeno quidem ille a quo disciplina Stoicorum est, monu demonstrare solebat quid inter has artes (Dialecticam et Rhetoricam) interesset. Nam cum compelleret digitos, pugnumque fecerat, Dialecticam sicbat eiusmodi esse: cum autem deduxerat et manum dilatauerat, palmæ illius similem esse eloquentiam dicebat. Atque etiam ante hunc Aristoteles in principio artis Rhetoricæ dicit illam artem quasi ex altera parte respondere Dialecticæ: ut hoc videlicet differat inter se, quod hæc ratio dicendi latior sit, illa loquendi contractior.

Aristotele.

Laput. vij.

Quod absque Dialectica et philosophia nemo perfectam assequi possit eloquentiam, nec Rhetor esse sine philosophia. Ex Cicero ne lib. j. de perfecto oratore Platonis et aliorum Philosophorum disputationibus et eragritatus maxime orator est, et adiutus. Omnis enim virtus et quasi sylva dicendi, ducta ab illis est.

Rursum.

Orator debet esse Philosopho.

Substitutum sit egitur impræmis, quod post magis intelligitur, sine Philosophia non posse effici, quem querimus eloquentem. Nam nec latius nec copiosius de magnis variisque rebus, sine philosophia potest quisquam dicere. Nec vero sine Philosophorum disciplina genus et speciem cuiusque rei cernere neque eam definiendo explicare, nec tribuere in partes possumus, nec indicare quæ vera quæ falsa sint, neque cernere, insequentia, repugnantia videre, ambigua distinguere.

Expressius etiam et distinctus postmodum illa declarat, cum post multa eodem in libro de oratore tractata, ista subiungit.

Orator sit Dialecticus

Efficitur perfectæ eloquentis puto, nam eam solum facultatem habere quæ sit eius propria, fusc lateque dicendi, sed etiam vicinam eius et quæ finitimam Dialecticorum scientiam assumere.

Et rursum post pauca.

De omnia sola docet Dialectica

Nam et ipse Aristoteles tradidit præcepta plurima differendi, et postea qui Dialectici dicuntur, spinosiora multa pepererunt. Ergo cum censeo qui eloquentiæ laude ducatur, non esse eorum rerum omnino rudem, sed vel illa antiqua, vel hæc Aristippi disciplina institutus, nouerit primum vim, naturam, genera verborum et simplicium et copulorum. Deinde quot modis quidque dicatur, qua ratione verum falsum res sit indicetur, quid efficiatur et quoque, quod quique consequens sit quodque contrarium. Cumque ambigue multa dicantur, quo modo quidque eorum diuisi explanarique oporteat. Hæc tenenda sunt oratori.

sepe enim occurrunt: sed quia sponte sua squalidiora sunt, adhibendus erit in his explicandis quidam orationis nitore. Et quoniam in omnibus que ratione docentur, via, primum constituendum est, quid quidque sit. (Nisi enim inter eos qui disceptant conuenit, quid sit illud de quo ambiguntur, nec recte differi, nec unquam ad exitum perueniri potest) explicanda est sepe verbis mens nostra de qua re, atque inuolutę rei notitia definiendo est aperienda. Si quidem definitio est oratio, que quid sit id de quo agitur, ostendit breuissime. Tum ut scis, explicato genere cuiusque rei, videndum est, que sint eius generis, siue forme, siue partes ut in eas distribuatur omnis oratio. Erit igitur hec facultas ei quę volumus esse eloquentem, ut diffinere rem possit. Idem que etiam cum res postulabit genus uniuersum in species certas, ut nulla neque pretermittatur neque redundet, partiatur et diuidet.

Quam denique sententiam ita concludit.

Nec vero Dialecticis modo sit instructus: sed habeat omnes philosophię notas et tractatos locos.

Supra posite Marci Tullij sententię apertius subscribit Quintilia lib. xij. oratoriarum institutionum de scientia diuinarum humanarum que rerum loquens.

Que quidem, inquiens, cum sit in tres diuisa partes, naturalem, moralem, et rationalem, que tandem non est cum oratoris opere coniuncta. Nam (ut ordinem retro agamus) de vltima illa que tota versatur in verbis, nemo dubitauerit, et proprietas vocis cuiusque nosse, et ambigua aperire, et perplexa discernere, et de falsis indicare, et colligere ac resolvere que velis, oratoris esse: quanquam non est tam minute atque concise in actionibus utendum, quam in disputationibus. Ac post pauca quam velit arte proprio nomine apertissime explicans, subiungit.

Paras hec (inquit) Dialectica, siue illam dicere malimus disputatiue, utilis est sepe et definitionibus et comprehensionibus, et separandis que sunt differentia, et resoluenda ambiguitate, et distinguendo, diuidendo, illiciendo, implicando.

Caput. viij.

Quod Oratorum preclarissimi philosophię, et peculiariter Dialecticę studia coluerint. Quintilia, oratoriarum institutionum libro, xij.

Que denique, inquit, intelligi saltem potest eloquentia hominis optima nescientis: hec si ratione manifesta non essent, exemplis tamen crederemus. Si quidem et Periclem, cuius eloquentię si nulla ad nos monumenta venerant, vim quandam incredibilem, cum historici, cetera liberrimum genus hominum Comici veteres tradunt: Anaxagorę Physici constat auditorem fuisse, et Demosthenem principem omnium Gręcię oratorum pedisse operam Platoni. Nam M. Tull. non tantum se debere scholis Rhetorum, quantum Academicę spatia, frequenter ipse testatus est. Neque se tanta in eo unquam fudisset vbertas: si ingenium suo concepto fori, non ipse rerum naturę finibus terminasset.

Quid hic vltimo loco dicit Quintilianus, ipse de se Cicero verus, esse testatur, imprecationse libri de oratore. Ego autem (inquit) et me sepe noua videri dicere intelligo, cum per cetera dicam, sed inaudita plerique

Quintilia:

Quintilia.

Pericles:

Demosthenes:
Cicero.

Prologus apologeticus.

Tice. & phi
loſophia
magis quā
de rethori.
gloriatu
r. Locus i
eſt quem ſu
pra citau
imus.

ſtateo: me, oratorem (ſi modo ſim, aut etiam quicumq; ſim) non ex Rhe
torum officiis, ſed ex Academicis ſpatiis exiſſiſſe.

Eodem in loco z que de Pericle dicta ſunt atq; Demosthene, con
firmat his verbis.

In Phedro Platonis hoc Periclem preſtitiffe ceteris dicit oratori
bus Socrates, quod is Anaxagore phyſici fuerit auditor, a quo cenſet
eam, cum alia preclara quedam z magnifica didiciſſet, vberem z focun
dam fuiſſe gnarumq; (quod eſt eloquentie maximum) quibus oratio
nis modis, queq; animorum partes pellerentur. Quod idem de De
mosthene eſt ſtimari poteſt, cuius ex epistoſis intelligi licet, quam fre
quens fuerit Platonis auditor.

In libro vero de claris oratoribus, cum Bruto ſuo colloquens,
etiam preceptoris ſui nomen exprimit, quo in Dialectica eſt uſus.

Diodor.
Liceronis
in dialecti
ca precep
toz.

Eram, inquit, cum Stoico Diodoro, qui cū habitauiffet apud me,
mecumque vixiſſet, nuper eſt domi mee mortuus, a quo cum alijs in
rebus, tum ſtudioſiſſime in Dialectica exercebar, que quaſi contracta z
ſtricta quedam eloquentia putanda eſt, ſine qua etiam tu Brute iudica
uiſti te illam iuſtam eloquentiam, quam Dialecticam dilatatam putat
conſequi non poſſe.

Lactant. de
Epicuro
dialectices
contempto
re.

Caput. ix.

Quomodo ſui cōtemptum vlcifcatuꝝ Dialectica, vel in vno Epi
curo foediſſime voluptatis aſſertore (ſic eū Lactantius ſirmia
nus digno appellat nomine) luce clariuſ cernitur: qui illā pro
ſus contemnens, z vt tranſuerſum agentem (quomodo Dioge
nes Laertius ait) priuſ repudiāns, in foedos lapſus eſt erro
res, de quo Tullius libro ſecundo de ſinibus bonorum z ma
gnum, Torquate colloquens, ita ait.

Ticer. Epi
curo erro
res impu
tat. contem
ptui diale
ctice.

Dum Dialecticam, Torquate, contemnūt Epicurus, que vna continet
omnem z perſpicendi quid in quaque re ſit ſcientiam, z iudicandi qua
le quidque ſit, hac ratione z via diſputandi fuiſt in dicendo, vt mihi qui
dem videtur, nec ea que dicit vlla vult arte diſtingui.

Conſirmant hanc Liceroniſ ſententiam, que ab Hugone a ſancto
Sicore ſcribitur libro primo didaſcalice eruditionis in hūc
modum.

Hugo a ſan
cto Sico
re.

Ceterę artes priuſ repetę fuerant, ſed neceſſe fuit Logicam quo
inueniri, quoniam nemo de rebus conuenienter diſſerere poteſt, niſi
priuſ recte loquendi rationem agnouerit. Nam ſicut dicit Boetius,
cum primitiuſ antiqui circa rerum naturas z morum qualitates inue
ſtigandas operam impenderent, neceſſe fuit ſepe falli eos, quia vocum
z intellectum diſcretionem non habebant: vt in multis euenit Epicu
ro qui ſtomis mundum conſiſtere putat, z honeſtum voluptate meri
tur. Hoc autem iccirco hūc at. & alijs accidiſſe manifeſtum eſt, quoniā
diſputando quicquid racioſinatione comprehendere, hoc in res ip
ſas quoque cūenire arbitrabantur. Hic vero magnus eſt error. Neq;
enim quicquid ſermonum diſcuſſus ratiocinando inueniret, id in na
tura ſipum tenetur. Quare neceſſe eſt falli eos qui abſecta ſcientia diſ
putandi, de rerum natura perquirerent. Niſi enim priuſ ad ſcientiam
venerit,

que ratiocinatio veram teneat semitam disputandi, que verissimilem agnoverit, si que fida et que possit esse suspecta, rerum incorrupta veritas ex ratiocinatione non poterit inveniri.

Atque illud etiam magis Dialecticę in veri investigatione necessitatem indicat, quod hi quoque qui eius videri volebant contemptores, aliquid ipsi simile confingebant, quo eius loco se vti dicerent. Id quod de Epicureis aperte testatur divus Augustinus lib. j. contra Cresconium Grammaticum capit. xliij.

Prosti, inquit, quam maxime apud Stoicos viguisse Dialecticam, quam vis et ipsi Epicurei, quos imperitia liberalium disciplinarum non solum non pudebat, verum etiam delectabat, quasdam quasi disputandi regulas, quibus quisque usus minime falleretur, se potius tenere docere iactabat. Quid enim est aliud Dialectica quam peritita disputandi?

August. de Epicureis.

Errores autem Epicurie in quos per inscitiam ratiocinandi videtur incidisse, Lactantius Firmianus lib. iij. divinarum institutionum summam enarrat his verbis.

Archipirata quidam, vellatronum ductor, si suos ad grassandum cohortatur, quo alio sermone vti potest, quam ut eadem dicat que dicit Epicurus: Deos nihil curare, non fra, non gratia tangi, inferorum poenas non esse metuendas, quod animę post mortem occidat, nec ulli omnino sint inferi: voluptatem summum esse bonum, nullam esse humanam societatem, sibi quemque consulere, neminem esse qui alterum diligat nisi sui causa. Est plane, cur quisquam putet hanc vocem esse viri sapientis, que potest atroxime latronibus accommodari.

Lactanti. de erroribus Epicure.

Caput. x.

Quod nature non ita sit fidendum, ut propterea ars ipsa Dialecticę vel contemnatur vel negligatur, id quod plerique faciunt. Ex Liceone libro quarto de finibus bonorum atque malorum.

Ars nature certior.

Quod et si ingentis magnis præditi quidam dicendi copiam sine ratione consequuntur, artem tamen est dux certior, quam natura. Aliud est enim, Poetarum more verba fundere, aliud ea que dicas ratione et arte distinguere.

In dialogo quoque Platonis qui Phædrus inscribitur, Socrates de Rhetorica (que tamen minus videtur arte indigere) idem pronuntiat: ubi a Phædro interrogatus, quo modo et unde veri oratoris artem sibi posset vendicare, ita respondet.

Plato.

Consentaneum est, o Phædre, forte etiam necessarium, quę admodum in ceteris rebus, ita et in hoc certamine peragendo perfectum esse. Quippe si tibi natura ut sis orator tribuerit, accedente doctrina et exercitatione excellens eris orator: Si quid vero horum tibi defuerit, macus eris. Consentit Quintilianus lib. ij. oratoriarum institutionum.

Quintil.

Consummatus, inquit, in arte, plus doctrinę debere, quam nature putabo: sicut in solo foecundo, plus cultor quam ipsa per se bonitas soli efficit.

Hugo a sancto Hieronymo.

Pulchre quoque hac de re generali sermone, quantum ad omnes artes, differuit vir optimus Hugo a sancto Hieronymo libro primo deascalice eruditionis, cuius eo in loco hæc sunt verba.

¶ Prologus apologeticus. ¶

Omnes scientię prius erāt in vſu quā in arte. Sed conſiderantes
deinde homines vſum poſſe in artem conuerſi, & quod vagum fue-
rat ac licentioſum prius, certis regulis & præceptis poſſe reſtringi,
coeperant conſuetudinem quę partim natura, partim vſu exportafue-
rat, ad artem reducere, quod prauum habebat vſum emendantes,
quod minus habebat ſupplentes, quod ſu perſuum habebat reſcuan-
tes, & de ceteris ſingulis certas regulas ac præcepta præſcribentes.
Huiusmodi fuit origo omnium artium. Priuſquam eſſet Gramma-
tica & ſcriberēt & loquebātur homines. Priuſquam eſſet Dialectica
ratiocinando verum a falſo diſcernebant. Priuſquam eſſet Rhetorica,
cauſa ciuilia tractebant. Priuſquam eſſet Arithmetica, vſum nume-
randi habebant. Priuſquam eſſet Muſica, canebant. Priuſquam
eſſet Geometria, agros menſurabant. Priuſquam eſſet Aſtronomia
per curſus ſtellarum temporum diſcretionem capiebant. Superuene-
runt artes quę licet ab vſu principium ſumpſerunt, vſu tamen melio-
res ſunt.

Eandem hanc quęſtionem prolixè ſimul & erudite tractat Ro-
dolphus Agricola libro ſecundo de inuentione cap. v. Cuius etiam
verba (vt certior ſit veritati nouis atque veteribus comprobate ſie-
des) hic non pigebit annotare. Primum itaque quęſtionem mouet.

Quid ergo dicit aliquis. Nonne & ante inuentam Dialecticam
fuerunt artes, & diſputatum eſt, & inuentum eſt verum? Et nunc quo-
que quotuſque eorum qui diſputant Dialecticam tenet? Dein-
de quęſtionem reſpondet. Non eſt, inquit, quod negem, hæc ita eſſe.
Illi tamen quod Dialectice docet, & faciunt, & fecerant, multo com-
moſius ſi hanc didiciſſent, fortaiſe facturū. Quemadmodum & ante
traditam Rhetoricam diſerui viri fuerunt, & priuſquam literis com-
prehensæ eſt, muſicæ cecinerunt homines. Nec Hippocrates, vt pri-
mus in artis imaginem medicinam coegit, ſic & priuſ cognouit
morbum, proſutura meditatæ eſt, egrum leuauit. Facta ſunt hæc,
antequam artes fierent, & ob id ipſum quod crebro ſunt facta, longa
recte ſecusque factorum annotatione artes eſſe coepere. Porro uenire
deinde & clara ingenia, quę diſperſa colligerent, conſuſa diſpone-
rent, expleant imperfecta, rudia perpolirent, & omnia complectere-
rentur, non modo, quę facta eſſent, ſed quę fieri etiam poſſent. Sic
quod caſus ante fuerat, coepit deinde ratio eſſe. Et ſequitur eſt,
vtnō quia factum tam eſſet aliquid debere fieri, ſed quia deberet fieri
crederent eſſe faciendum. Qui priores ergo fuerunt artibus ſimile
his ipſis quę nunc præcipiuntur, ſi quando recte fecerant, ſecuti
ſunt, ſicut hodie plerique faciunt, quod artis eſt, ſed non ex arte, quip-
pe quam nullam habent: ſed vel longa obſervatione, vel ingenio, quo
dam præſtante vigore. Quanto rectius tamen, quanto melius expe-
dirent illa, ſi certa artium ratione ducerentur? Duratura enim ſecus
his ingenia, & quibus non præſentes ſolum plaudunt, ſed quę omnis
poſteritas miretur, eorum penum ſunt, quoties cum optima natu-
ra arte perfecta coniungitur. Sic quod Dialectice eſt, inuenerunt
argumenta homines, & errorem in le inuentionum aliquando depre-

Proſu me-
lio.

Rodolphus
Agricola de
vſu & te.

Sententia
notatu dig-
niſſima.

henderunt, antea quam essent omnia precepta illius in artis forma collecta. Aristoteles tamen, quiq; post eum illa instructi fuere, facile libris suis ostendunt, quam magnus sit usus eius, & quam tractandis omnibus rebus accommodatus: utque sine ea non solum singula de quibus in artium decursu dubitaretur explicari nequirent, sed ne artes quidem colligi possent, & in hanc quam acceperunt redigi formam.

Caput ii.

Quod eruditio Dialecticę cęterarumq; disciplinarum liberalis & Christiana professione non sit aliena, nec percipiendę veritati prebeat impedimentum. Augustinus lib. iij. contra Academicos, capite decimo octavo.

Eruditio, inquit, artium liberalium, modesta sane atq; succincta & alacrior & perseverantior & comptior exhibet amatoribus amplectendę veritati, ut & ardentius appetant, & constantius insequantur, & inhaerant postremo dulcius.

Augusti.
de libera-
lium arti-
um studijs.

Idem libro primo contra Tresconium Grammaticum, capite vigesimo.

Hanc artē quā Dialecticam vocat, quę nihil aliud docet, quā consequentia demonstrare, seu vera veris, vel falsa falsis, nunquam doctrius Christiana formidat: sicut eę in Stoicis non formidabat Apollonius, quos secum volentes conferre non respuit. Et ipsi enim fate tur & verum est, neminem disputando ad conclusionem falsam consequenter impelli, nisi prius consenserit falsis, quibus eadem cōclusio velit nolit efficitur. Ac per hoc, qui canet ne se loquente consequatur falsa quę non vult, volens falsa caveat quę preecedunt, & autem preecedentibus veris inhererit, quęcumq; consequentia perspexerit, quę falsa existimabat, vel de quibus dubitabat, admonitus amplectetur, si veritati est pacatissime amicioz quam contentiosissime vanitati.

Eodem in libro per multa capita ostendit, & Christum & Apostolum Paulum, ac cęteros, usos esse Dialecticam in disputando, neque quenquam Dialecticę volentem agere cum Christianis esse respiciendum. Donatistas quoque illos non rationabiliter agere ostendit, qui dicerent se nec velle nec debere cum eo in disputationem cōgredi, eo quod esset Dialectica arte instructus, eaq; inter disputandum uteretur, ac proinde fugiendum magis & cavendum quam refellendum renincendumq; conferent.

Clemens successor Petri insignis ante Christianismum Philosophus lib. j. recognitionum, ubi a Petro interrogatus reddidisset ea quę pridie ab eodem audierat, eaq; tam evidenter narrasset, ut Petrus gaudio persusus testaretur a Clemente illa evidētius esse red dita, quam a se exposuissent: ita preceptis se collaudanti respondit.

Narrandi ordinē, & lucidius ea quę res experit preferēdi, eruditio nobis contulit liberalis: qua si utamur in antiquitatis erroribus, in perniciem vitę verborum decore ac suavitare decidimus. Si vero

Sanctus.
Clemens.

ad afferendam veritatem, eruditionem sermonis, et gratiam confersimus. putō ex hoc non parum utilitatis acquiri.

Rupertus abbas Luitiensis, vir diuinarum pariter et humanarum literarum peritissimus, cuius multa erant in diuinas scripturas preclara volumina libro. vii. de operibus Spiritus sancti ita scribit.

Rupert.
abbas.
Luitiensis

Paulus Apostolus non studia condemnat vel scholas Grammaticorum, Dialecticorum, Rhetorum, Arithmeti-
corum, Musicorum, Astronomorum: sed hoc in eis culpatur, quod non quesierunt ex eis sapientie fructum, propter quem artes istae a deo datae sunt, id est, in notitia habere deum, et glorificare sicut deum.

Et rursum.

Reuera Dialectice ars veritatem non persequitur, nec verbo Dei necrit v inculum: sed potius veritatem sequitur, et verbum dei verum fidei argumentationibus comprobatur. si quis legitime utatur illa. Processum sacre scripture diligenter aspiciat, Dialectice simul et Rhetorice studiosus pariter et benevolus: et videbit quod eam tanquam dominam famule prosequuntur.

Caput. xli.

Quod etiam ad scripturas exactius intelligendas plurimum con-
ducatur peritia Dialectice. Augustinus libro. i. de doctrina Christiana, capite trigesimo primo.

te
Dialect.
ad scriptu-
rarum in-
tellectu, uti-
lis.
August.

Disputationis disciplina, ad omnia genera questionum que in literis sacris sunt penetranda et dissoluenda plurimum valet. Tantum ibi cauenda est libido rixandi, et puerilis quedam ostentatio, decipiendi aduersarium.

Et iterum capite. xxvii.

Scientia conclusionum et definitionum et distributionum, plurimum lectorem scripturarum adiuvat: tantum, absit error, quo videntur homines sibi ipsam beatę vite veritatem didicisse, cum illa videtur cerin.

Rupertus Luitiensis, libri. vii. de operibus Spiritus sancti caput. xlii.

Primum hoc asserere licet, quia genus et differentie species et proprium atque accidens, que sapientes seculi pro magnis atque arduis habent, quasi prima diuine scripture incipientis elementa sunt. Abi versus aliquot ex. i. cap. Senescios proferens, in quibus generis et speciei fit mentio, sic prosequitur. Genera ista et species sine dubio sunt, de quibus apud philosophos sermo est.

¶ Ac deinde.

Dicamus ergo, quod in ipsa sanctę scripture litera, et simplices sit quod mulceat, et sapientes aut philosophos quod exerceat. Arbitramur enim, non minus ad hanc scripturam, quam ad eam, que est apud Aristotelem predicamentorum doctrina esse necessarium, scire quid sit genus et quid differentia, et quid proprium et quid accidens. Que deinde

✠ Prologus apologeticus. ✠

particulatim author iste proliquo sermone prosequitur. Postremo, huius capitis sermonē ita cōcludit. Huius artis utilitas et virtus tota ostenditur in syllogismis, quorū conclusio plurimū lectorē adiuuat, ad veritatē inuestigandā tantum, ut et sit illi error occipiēdi aduersariū per sophismata, falsarum conclusionum. Quis autē omnium seculariū, ita ut hęc sancta scriptura fecerit aut suauiter nouit aut percutit nodosum texere aut stringere syllogismum?

De omnibus vero artibus liberalibus, quod earum sit in scriptura sancta bonus vsus, generalem profert sententiā capite decimo in hęc verba.

Ingressę sunt ergo septę artes liberales, tanquam famulę in sacrū et reuerendū domine suę sapientię tricliniū, et quasi de triuitis licentiohis, ad districtū et seuerū verbi dei magisteriū dispositę, et assidere iussę sunt. Agabātur enim prius per circuitum, lascine garrulę et verbosę puellulę, nihil operatę, sed curiosę agentes solūmodo, ut inegoriosę magis esse videbantur circa creaturam discutiendā cursu tantes, ipsum autē creatorem negligentes. Disse sunt ergo in opus ut non iam quod superflū erat de creatura mundi fabulārētur, sed serio fideliterque quod expediret, de creatore loquerentur, bonum que ad hęcnozem eius sermonem opere splendido texentes, operarentur, id est, ut iam nō res verbis, sed verba rebus ornarentur.

Caput. xij.

Quod Dialectica ad evertēdos secularis sapiētię errores et egie valeat, si quis ea recte utatur, Hieronymus in Commentariis super Ezechielem.

Hęre quicquid in seculo peruersorum dogmatū est, quicquid ad terrenam scientiam pertinet, et putatur esse robustum, hoc Dialectica arte subuertitur, et instar incēdij incineres fauillasque dissolvitur, ut probetur nihil quod putabatur esse fortissimū.

Augustinus in libro de cognitione verę vitę eandem confirmat sententiā, dicens, ad omnia quidem humana potentem esse dialecticam, tamen si ad diuinitatis perfectionem, ut in se est, non possit pertingere.

Dialectica, inquit, differendi potens, potēter dubia quęque definiens, cunctas scripturas euertans, et euersans, cunctam humanam sapientiam annihilans, cum in diuinitatem intendit, tantę maiestatis luce pauidum caput tremefacta reflectit.

Hoc ipsum videtur velle Lactantius Firmianus cum libro quarto diuinarum institutionum dicit, Philosophiam humanam, suis armis esse confectam, quia nimirum disputandi officio (quod ipsa docet) quicquid a philosophia humana non recte ad est non confusione ad Christianam sapientiam dicitur potenter destruitur, et falsum esse Dialectica disputatione conuincitur.

¶ Prologus apologeticus. 2

Caput. iiii.

Instructos
liberalibus
artibus vult
deus esse
fidei catholice
defensores.

Quod sic Deo placitum sit, per liberales artes hereticorum figmenta dissolvere, Rupertus lib. vii. de operibus Spiritus sancti cap. ix.

Amplius autem et hoc non erit pretereundum, quia quos Ecclesiasticæ fidei defensores habere, quorum lingua contra hereticos, vel ad erudiendam Ecclesiam suam dominus vti dignaretur, ipse egit, ipse prouidit, ut prius artibus liberalibus instrueretur, et in maioris periculum ad paginandum descensuri in nautibus, prius quasi circa littora leuioribus ludis exercerentur.

Et rursum eodem in loco.

Erata vicissitudo hec erat, ut fideles qui liberalium facultates habebant artium bene vtentes illis, contra hereticos eisdem artibus male vtentes, veritatem defenderet, quod erat potare Jesum fatigarum, et sitientem: atque hoc fœderibus, daret ipse aquam viuam, magis ac magis experiendo illis sensum ad veritatem scripturarum intelligendam. Factum est hoc modo amicū pulchrumque commercium. Ipsi quam de Philosophicis hauerant puteis, postulanti domino porreperunt aquam de qua ipse dicebat, Omnis qui biberit ex aqua hac sitiet iterum: et acceperunt ab eo aquam viuam, de qua qui biberit (ait idem) non sitiet vniquam.

Joan. iij.

Caput. xv.

Arrii heretici
Dialectica se
foverite
batur.

Quod heretici in suis erroribus stabilendis plurimum vtantur Dialectica. Hieronymus in disputatione contra Luciferianos de Arriana heresi id manifeste testatur, dicens.

Arrii heretici magis cum seculi sapientia facit, et argumentationibus Arriani de Aristotelis fontibus muruatur.

Idem in enarratione Psalmi. cxlii. secundum mysticum sensum verbum illud enarrans, Non est ruina macerie, neque transitus.

Difficile hereticos inuenies imperitos. Omnes enim magistri instructi sunt scientia seculari. Non habent rete Apostolicum sed catechismos Dialecticas. Non est ruina macerie neque transitus. Si quando sunt in disputationibus, si quando tecum coeperint disputare, sic verba eorum breuia sunt, sicut artificis sermone conclusa, vt euadere inde difficile sit. Cum enim ligauerint te syllogismis suis, et te clausuerint, et quasi macerem tibi syllogismum repperint, et edificauerint, non potes conuerrere non potes transire, teneris inclusus. Cumque te tenuerint quasi quodam gyro inclusum, tunc non eris in angusta via que ducit ad vitam, sed in lata que ducit ad mortem.

Idem super illo Psalmi, Et cuncti heretici in omnibus finibus eorum. In cunctis, inquit Dialecticæ artis stimulus intelligitur, que licet periculum habere videatur seductionis aculeum, grauissime tamen lauciat mentes humanas.

Caput. xvi.

Quod nimium in hoc iniqui sunt et improbi heretici, cum ipsi ad oppugnationem veritatis libenter et frequenter vtantur et Dialecticis et Rhetoricis et ceteris liberalibus artibus, nolint tamen hec a veritate abstrahi quibus, ad veritatis defensionem vsurpari, et eos qui ille

Heretici
plerumque
vtrunt
Dialectica

lia videntur. hac ratione criminatur, tanquam Sophistas, et Christiane simplicitatis expertes. Augustinus lib. i. contra Cresconium Grammaticum.

Dialecticū, inquit, mihi obicere voluisti, quasi Christiane non congruar veritati, et ideo me doctores vestri velut hominē Dialecticū merito fugiendum potius et cauendū, quā refellendū atq; renincendū censuerūt. Quod cū tibi nō persuaserunt (nā te aduersus nos etiam scribēdo disputare nō piguit) tu tamē in me Dialectica criminatus es, quē falleres imperitos, illosq; laudares qui disputando mecum congregari noluērāt. Sed tu videlicet Dialectica nō vteris, cum cōtra nos scribis? Et quid te ergo in tantū disputādi periculū proiecisti, cū disputare nō noueris? Aut si nosti, cur Dialecticō Dialecticam criminaris? Ita vel temerarius vel ingratus, ut aut imperitiam quā vincere non refrenes, aut doctrinā quā iuuaris accuses. Inspicio sermonem tuum istū ipsum, quē ad me scripsisti. Et ideo te quēdā cōpote ornateq; explicare, hoc est eloquenter, quēdā verosubtiliter arguteq; differere, hoc est dialectice, et tamen eloquentiam Dialecticamque reprehēdere. Si notia sunt, quare hoc facis? Si non sunt cur arguis?

Heretici
Dialecticis
in Orthodoxis
doris cri-
minantur.

Apud Hieronymum quoq; in Dialogo aduersus Luciferianos, idē in prōptu est videre: vbi Luciferianus hereticus, cū ab orthodoxo vi argumētōrū vrgeri se cōspiceret, nec vllū sibi supellet effugiū, iterū iterūq; postulat, Christiane secū non philosophice agi.

Oro te (inquit ad Orthodoxum) vt Philosophorum argumēta tione deposita, Christiana mecum simplicitate loquaris: si tamē nō Dialecticos sequaris, sed piscatores. Et iterum.

Jam et superius rogaui, vt nō philosophice, sed Christiane mecum loquaris. Mirū quod ita metuāt heretici dialecticos nervos, vt tūc ipsius artis et efficacīa testatur: cui se nō posse resistere metuūt. Sibi male conscii. Et (iuxta Saluatoris verbū) Omnis qui male agit odit lucē, et ad lucē venire formidat, ne arguantur opera ei. Huc etiā pertinet impietas illa Iuliani, quā in principiō prologi cōmēmorauimus.

Caput. xvij.

Non ob hoc esse dammandam Dialecticam aut fugiendam: quod pleriq; ab captiones sophisticas aut deceptiones abutantur, cū nihil sit ita bonum, quo non prauī abutantur.

Augustinus lib. i. contra Cresconium Grammaticum. Neque enim pro patria non est miles armandus, quia contra patriā nonnulli etiam sumperant: aut ideo vti non debent boni doctiq; medici medicinalibus ferramentis ad salutē quia his ad perniciē etiam indocti pessimiq; abutantur. Quis enim nescit: sicut vilia vel inutilia fuerint, quē queruntur, ita peritiam facultatemq; dicendi sic esse vtile vel inutilem, vt fuerint vilia vel inutiles quē dicuntur?

Rodolphus Agricola lib. ii. de inuentione.

Dialecticē vtilē esse certū est, si falli, decipi, vera pro falsis, falsa pro veris accipi, inutile putamus. Fallitur tamē nonnunquā Dialecticē, et p. veris falsa tradit. Euenit id quidē, sed et nūc aliquādo gubernator euerit, et medicus aliquando pluit. Reim sunt ista, nō artū.

Rodolphus
Agricola

¶ Prologus apologeticus. ¶

Atq; vel eo magis fatendum erit vtilem *Dialecticē*, cum & qui oratione seducunt astu persepe, nulla etiam instructi arte id faciant, & qui fallitur, si artem, caderet, vel nequaquā id, vel minus vtiq; patere tur. Sane sicut reliquę artes quę remedio sunt inuente, humanis necessitatibus non potuerunt succurrere incommotis, nisi prius ea de regerent: sic *Dialectice* cum magna, ex parte in eo sit posita, quo pacto laqueos captionum fraudumq; in dicendo vitemus, necesse habuit aperire insidias, & ostendere q̄s varie quis capi posset. Quę sic quis inde de prompta vtenda sibi putauit, non artis hoc est, culpa vitare fugiendam monstrantis, sed improbitatis sectari fugiendā cupieris. Aperienda enim sunt vt caueantur mala, & nemo artifex tantum remedia nouit.

Augusti.

Simile quiddam *Diuus August.* lib. ij. de doctrina *Christia.* cap. xxxvj. de eloquentia dicit, his quidem verbis.

Sunt etiam quedam precepta vterioris disputationis, quę iā eloquentia nominatur, quę nihilominus vera sunt, quamuis ea pos sint etiam falsa persuaderi. Sed quia & vera esse possunt, non est facultas ipsa culpabilis, sed ea male vtentium peruersitas.

Exhortatio ad ingenuos adolescentes, vt *Dialecticę* cæterarumque liberalium artium studio, dum per etatē licet, diligenter incumbant, neq; ab honestis & vtilissimis studiis vllō deterreantur labore.

Propositis eruditissimorum viroꝝ sententijs, quibus *Dialecticę* cæterarumque liberaliū artium dignitatem, vtilitatem, ac necessitatem existimamus abūde demonstratam, vnum hoc superesse videbatur adolescentes optimi, aduersus laborem, qui in primo liberalium artū aggressu, maxime autē in ipso *Dialectices* pmo limine sese offerre & ostentare solet, infirmos vestros & laboris impatientes animos confirmare, pauida q; pectora breui exortatiuncula consolatione forte labore aut difficultate principiorum deterri, & capeendis bonarum artium studijs, quibus hac sane etate nihil vobis proponi possit vtilius, vlla ratione desistatis. Principio enim illud vobis certissime persuasum esse debet, quod apud *Platonem* Socrates de huiusmodi studijs loquens ait, eum qui *Philosophię* sacris sit intitandus, ad labores suscipiendos nequaquam claudum esse debere: ita vt eos partim quidē adeat, partim recuset, sed magno & inuito animo ad superandum quicquid in eis occurrere possit laboris, paratum sese offerre, & infatigabilem. Verum ex aduerso laborem istum consolatur, & lenit molestiam, primū quidē illud, quod in omni opere vsuuenire docet experientia, vt peculiarem difficultatem habeat aggressus, progressus vero rem faciat leuiorem, Cui

sententię apud Plato. Socrates astipulatur, dicens, omnis operis
maximū in quid esse principium, presertim inueni cuiq; tenero. Et Socrates
non immerito cecinerit Poeta, dimidium facti habere eam, qui be- apud Ple
ne coeperit. Deinde z hoc peculiare habet Dialecticę studiū, quod tonem.
progressus non solum leuiorem reddat laborem, verum etiam suauitatem
magnam adferat: adeo vt statim post prima limina transita, sin-
gularis quedam sentiri incipiat in discēdo voluptas, interiorq; su-
auitas: quę animum laboris molestia grauatum, sua blanditie demul-
cet, sibiq; restituit, atq; ad vltiorem progressum inuitat: ita vt iam
vltro in penitiora currere gestiat, qui paulo ante vix ad subeūda pri-
ma limina, vel improbis hortatibus potuit impelli. Adeo q; tempo-
ris successu, z studij profectu illa increfcit suauitas, vt etiam periculū
non nihil ab ea imminuat, si non modum (qui in omnibus rebus iux-
ta Poetam, est virtus pulcherrima) illi per rationem adhibeas. Hu-
ius rei veritatem apertissime testatur Yulus Silius Atticam
etiam lib. xvj. Is enim capite nono eius libri, vbi ex Dialectica bre-
ue libamentum (vt ipse ait) dedisset, quibusdā explicatis quę ad illius
determinationem pertinent, nimirum quid sit quod a Sregis:

a nostris pronunciatum vel proloquutum est appellatum,
quid item pronunciatum adiunctum siue conuerum, quid coniunctū
vel copulatum, quid disiunctum, z quę ad huiusmodi pronunciatōū
veritatem requirantur, ea q; omnia apposite z copiose, adhibitis ad
singula exemplis, differuisset (vt vel ex vno hoc loco testatissimū sit
virum illum Dialecticę artis nequaquam fuisse imperitum) tandem
caput hoc finiturus: suam de Dialecticę studio sententiam protulit
quam hic ad verbum citare, quo certior esset fides, durimus opere
precium. Sed hoc iam breue, inquit, ex Dialectica libamentum dedi-
se non satis erit. Atque illud solum ad laudandum ad monendum q; est,
quod huius discipline studium atq; cognitio in principijs quidem
terra z aspernabilis insuauisq; z inciuilis videri solet: sed vbi ali-
quantulum processeris, tum demum z emolumentum eius in animo
tuo dilucebit z sequetur quedam discendi voluptas insatiabilis: cui
sane si modum non feceris, periculū non mediocre erit, ne vtq; ple-
riq; alij, tu quoq; in illius Dialecticę gyris atque mēandris tanquā
apud Syrenos scopulos consenescas. Nec ille. Quib; sane verbis
quid possit dici apertius: aut aduersus laborem z horrorem qui in
ipius Dialecticę sese ostendat principijs, quid proferri potuit effi-
catius? Neque vero illa tantum, quę in ipso discēdo exercitio sta-
tim post principia sese offert suauitas, molestiam istam consolatur,
verum etiam multo magis fructus ille multiplex z copiosus: quę hu-
iusmodi proferunt studia, z quę ex eis abunde magna pronenit. vti-
litas, ad suscipiendum tantillam laborem, tediumq; illud quantulū
cunq; denorandū, merito debet inducere. Et plāne quod apud Lice-
rorē, j. lib. de oratore Crassus de iuris ciuilis cognitione ait, nobis
minor in iure liceat dicere, Castigemus, inquit ille, segnitiam ho-
minū atq; inertiam. Nam si esset ista cognitio iuris magna ac diffici-
lis, tamen vtilitatis magnitudine deberet homines ad suscipiendum

Hul. Sel.
de studio
Dialecticę:

discendi laborem impellere. Licet et nobis hoc exemplo, o delicti adolescentuli, si non desidiam inertiamque vestram castigare, certe timorem vanum quo vestræ plerique a studiis utilioribus succuntur, blanda oratione depellere. Profecto enim si cognitio ista Dialecticæ magna et difficilis videtur, tamen utilitatis magnitudine, immo et necessitatis consideratione, deberet vos ad suscipiendam discendilaborem impellere. Quam enim sit huius cognitio utilis, neque utilis tantum, verum etiam necessaria ad omnem diuinarum humanarumque rerum cognitionem, ea quæ Paulo ante ex eruditissimorum hominum libris protulimus, clarissime demonstrarunt, neque eadem hic reperere oportere fatigemini, verissimi illi apophthegmatis quod Platoni frequens erat in ore, Difficilia esse quæ pulchra. Et rursum illius quod Diogenes Laertius refert Aristotelem suis discipulis dicere solitum, liberales scientias radices quidem habere amaras, sed fructus suaves. Sicque consideratione futuræ utilitatis, præsentem laborem leuiter ferre assuescite: illud subinde Virgilianum animo renouentes, atque etiam (si libebit) ore hilari cantillantes, forsitan hæc olim meminisse iuuabit. Quod passi grauiora, dedit Deus his quoque finem. Curare o iuuenes, curate, et volinet rebus seruate secundis.

Quæta non omnium ingeniorum equalis est captus, sed alij plurimum, et maiorum, alij pauciorum et minorum sunt capaces, iuxta vetus illud, Non omnia possumus omnes. visum est nostra sequentibus signorum quorundam distinctione, ea quæ in Dialecticæ cognitione habentur præcipua, ab alijs quæ non ita omnibus sunt necessaria cognitu separare: ut pro vario captu adolescentum præceptores, vel oia, vel plura, vel pauciora credita sibi discipulis proponant, atque ediscenda tradant. Eticumque igitur signum huiusmodi triplex. ♦ ♦ ♦ ad marginem cõspexeris, scito, ea quæ ab illo loco habentur, quæ uero ad manum indicem perueniunt, non omnibus esse necessaria, posseque ab iis, qui tantum præcipua et quasi capita rei Dialecticæ querunt, omitti ac transiliri. Porro definitiones et regulas Aristotelicas ad verbum ex Aristotele Porphyrioque desumptas, maiori characterè describi curauimus: ceteris autem, quibus non est tanta auctoritas, duplicatâ huiusmodi notulam ad marginem affigimus in omnibus vestro commode bene consulere cupientes. Bene valete.

¶ De prædicabilibus. Liber primus.

Præfatio.

Dialectica consideratio recto ordine a simplicioribus ad composita procedens, primum quidem circa simplices voces, et in composita uocabula versatur. Quæ Dialecticæ considerationis pars, libris duobus (quorum alter de quinque generibus uniuersalium, alter de decem tractat prædicamentis) traditur. Post vero

hanc simplicium contemplationem proprium est, ut que prius separatim considerata sunt, in completas enuntiationes at que propositiones componantur, quibus verum aut falsum pronuntiatur, quam rem liber tertius (qui de enuntiatione inscribitur) expedit. Subsequitur deinde post simplicium, enuntiationum tractatum, ut doceatur, quomodo ad inuicem certis debitisq; modis ille valeant connecti, sic ut ex altera alteram sciamus vera certaq; ratiocinatione inferre, atque ex alia aliam vel astruere vel destruere. Hic enim finis est et prescripta utilitas Dialectice discipline. Ad hanc autem rem, primo necesse est certas prescribi formas argumentationum, secundum quas fieri debeat illatio, bonasq; formas a malis distinguere qualeslibet, quartus (qui de quatuor erit speciebus argumentationum) describet. Deinde necesse est, ut loca certa designentur, ex quibus argumentarios num summarum materia, et ad conclusionem quamlibet congrua adferantur argumenta. Atq; hoc Quintus liber (cui de locis Dialecticis erit titulus) designabit. Postremo aduersus sophisticas captiones, liber sextus constituetur, in quo latens illarum fallacia et apparatus causa deceptionis manifestabitur. De demonstratione autem libri specialem non faciemus, sed que de ea dicere volumus, in quarto libro, opportuno loco constituentur. Nunc itaq; ad id quod prius unum est propositum, id est, de quinque vniuersaliu determinatione agamus.

Caput primum.

¶ De indiuiduo & vniuersali in genere.

Ind in primis aduertendum est, in vniuersa Dialectica rationatione, principaliter fieri sermonem de vocibus, siue simplicibus, siue compositis, non tamē de ipsis quatenus nudę voces sunt, sed quatenus significatiue sunt rerum, ad quas significandas sunt impositę. Atq; hinc fit, ut frequenter nunc de vocibus significatiuis, nunc de rebus significatis permixtim loquamur, et que de vocibus dicuntur, ea suo quodam modo rebus etiam significatis compere, atque e contrario. Atq; ita in sequentibus, de indiuiduo, de genere, de specie, de differentia, de proprio et accidente, nunc de rebus, nunc de vocabulis, velut permixtim sermo habebitur. Primo vero omniscire oportet, quomodo indiuidua distinguere debeant atque separari ab vniuersalibus. Sunt enim indiuidua termini singulares, vnam tantum rem singularem, et particularem significantes. Vniuersalia vero sunt termini communiores, multas res generali et communis significatione designantes. Definitur enim indiuiduum hoc modo.

¶ Indiuiduum est, quod de vno solo predicatur.

¶ Cuius definitionis hic est sensus. Indiuiduum est vocabulum, quod ex sue significationis, quam habet proprietate, nō potest de pluribus rebus diuisim predicari: idque vni voce, id est secundum vnam eadēmq; significationē. Exple gratia. Ioānes indiuiduū est, quoniam nō nisi ē vno potest secundū vnā significationē predicari, dicēdo, Hic

Definitio
indiuidui

De prædicabilibus

homo est Ioannes. Quod si aliū quemlibet ab hoc demonstrato designaueris, dicens, Etiam ille Ioannes est, hoc manifestum est non secundum eandem, sed secundum variatam significationē sic dici. Individuum enim ex sue significationis natura, secundum vnā significationem, non nisi vnā rem singularem potest significare: ac proinde secundū vnā significationem non potest nisi de vna re singulari prædicari. Dicitur autem individuum secundū hāc rationem (iuxta interpretationē nominis) quod ita sit singulare, vt diuidi non possit in plura particularia de quibus possit prædicari.

In librum primum qui de quinque vocibus inscribitur.

Pars argumentatiua contra materiam in diuinorum

¶ Examina materiam indiuidui in parte textuali per authorē nostrum, fratrem Franciscum Titelmanum, sequitur pars argumentatiua.

¶ Pars argumentatiua.

Præi. argu.

¶ Primo sic. Vnius rei (secundum Philosophum) est vna definitio sed indiuidui ponuntur duæ diffinitiones in textu (vt si argumē. præi.), ergo minus bene determinatur.

si argumē.

¶ Secundo sic. Nullum est indiuiduum, saltem corporeum, ergo falsum est quod Ioannes sit indiuiduum, sequela est bona & antecedens probo. Sortes diuiditur in animā & in corpus: item diuiditur in naturam humanam & sortitatem, ergo nō est indiuisibile, consequentia est bona, ab actu ad potentiam.

si argumē

Utra, non est indiuisibile, ergo neq. indiuiduum.

¶ Tercio sic. Indiuiduum est spēs, ergo non prædicatur de vno solo. Sequela est nota, & antecedens probo. Prædicatur de pluribus differentibus numero dicēdo, hoc indiuiduum est indiuiduum, & hoc indiuiduum est indiuiduum, & sic de cæteris, ergo intentum.

Confirmat.

¶ Confirmatur. Omnes istæ sunt veræ, Sortes est indiuiduum. Plato est indiuiduum, & sic de singularibus hominibus, ergo antecedens verum. Et nota quod omnia argumenta, quæ cōmuniter fiunt cōtra terminum singularem, possunt fieri cōtra indiuiduum.

¶ Pars responsiua.

¶ Ad primum. Vnius rei est vna diffinitio &c. respondetur, Quod verum est. Vnius enim rei, est vna diffinitio quidditativa, sed vnius rei possunt esse plures diffinitiones additamentales, & sic est in proposito. Sed contra hoc arguitur, omnis diffinitio quidditativa, datur per genus & differentiā sed nullo indiuiduum habet genus & differentiam ex quibus constituitur, ergo indiuiduum nō potest diffiniri quidditative. Respondetur per propositiones.

¶ Prima propositio. Indiuiduum captum secundē intentionali ter, habet genus, putā vniuersale, secundē intentionali ter cap tum, & habet suam differentiam, putā, Prædicabile, vel ali quid huiusmodi, per quam cum genere diffinitur indiuiduū quidditative.

¶ Secunda propositio. Indiuiduum primē intentionali ter cap tum, habet nām humanam, & suam differentiam indiuiduā, ex quibus, seu ex quorum terminis constituitur oratio notifi cativa, seu explicativa naturæ indiuidui: vt Sortes notifi tur per hāc orationem. Complexum natura humana. Seu ho mo habens sortēitatem.

¶ Tertia propositio. Indiuiduum primē intentionali ter cap tum diffinitur quidditative, sed nō conuertibili ter se habens cum diffinitione, per genus, & differentiam sue speciei. Vt Sor tes est animal rationale.

¶ Quarta propositio. Indiuiduum etiā potest diffiniri per diffinitionem additamentalem, quæ est multiplex: putā, ex terminis significantibus causam efficientem, finalem, mate rialem, & formalem.

¶ Ad secundum. Nullū est indiuiduū &c. Nego antecedēs. Et ad probationem concedo totum discursum: sed indiuiduum dicitur indiuiduum, quia non potest diuidi in partes subiecti uas, licet diuidatur in partes quātas, vel essentielles, vt patet.

¶ Et si arguas. Omne constitutum ex natura communi, & dif ferentia per quam constituitur in suo esse, repugnat: cuiusq; alio, est diuisibile, sed Sortes constituitur ex natura humana

Ad primū.
Vnius rei
possunt esse
plures
diffinitio
nes addita
mentales.
Obiectio.

Solutio.

prima pro
positio. In
diuiduū ha
bet genus
ed differen
tias.
ij. propositio.

liij. propositio.
Indiuiduū
primē intē
tionaliter
nō conuertit
ur cū sua
differentia
quidditati
ua.

liij. propositio.
Indiuiduū
multiplici
ter potest
diffiniri.
Ad. ij. arg.
Quare in
diuiduū of
fatur indie
uiduū.
Obiectio.

De prædicabilibus. 2

communi, & sua differentia indiuiduali, putà, sorteitate, ergo est diuisibile in partes subiectiuas.

Solutio.

¶ Respondetur distinguendo antecedens, & dico, quòd omne constitutum ex aliquo cõmunioni, & differentia sua formali, est diuisibile in partes subiectiuas, sed differentia indiuidualis non dicitur formalis sed materialis, non partis (vt anima est forma corporis) sed materialis totius naturæ. Vnde sorteitas est materia totius Sortis, & corpus eius est materia, partis putà aia, & sic intelliguntur authoritates, philosophi, & etiã doctorũ quãdo dicunt, quòd indiuiduũ cõstituitur in esse indiuiduali per materiam, scilicet per materiam totius, sed non partis, vt dictum est.

Ad .iiij. ar.

¶ Respõdetur concedẽdo, quòd indiuiduũ secundẽ intentionẽ liter captũ est species: Sed indiuiduũ primẽ intentionẽ liter captum, non. Vnde illa diffinitio indiuidui, (indiuiduũ est quod de vno solo prædicatur,) est prædicatio signata, & exercetur in primis intentionibus, dicendo, Sortes est Sortes.

Pars dubiorum moriua.

Primum.
Secundũ.
Tertium.

¶ Vtrum Christus (secundum quod homo) sit indiuiduum?

¶ Vtrum hic deus, vel hæc essentia sit indiuiduum?

¶ Quid discriminis sit inter indiuiduũ, singulare, suppositum & personam?

Ad .i. dub.
Indiuiduũ
dicitur ou
plicitẽ.

¶ Ad primũ respõdetur per distinctionẽ, Indiuiduũ nõpe dupliciter accipitur, vno quippe modo dicitur indiuiduũ id, quod de vno solo prædicatur, & isto modo non solum Sortes, & similia nomina discreta sunt indiuidua, sed etiã Hæc albedo, Hic color, Hæc natura humana in Christo. Ratio, quia de vno solo prædicantur, & sub se non habent inferiora.

Indiuiduũ
secũdo mo
do quid.

¶ Alio modo dicitur indiuiduũ, quod est ab alijs diuisum, & subsistit in se, & per se: isto modo Christus (secundum quod homo) non est indiuiduum, quia non ab altero diuiso, sed in supposito verbĩ suppositatur, nec per se existit, nec minus subsistit, sed per suppositum diuinum.

Ad .ii. dub.
prima pro
positio.

¶ Ad secundum respondeo per propositiones.

¶ Prima propositio. Hic deus potest dici indiuiduum, quia de vno solo essentialiter prædicatur.

ii. proposi.

¶ Secunda propositio. Potest dici terminus communis, quia sig

nificat significatum commune tribus personis, licet in se sit singularis, quia significatiuus vnius rei singularissimæ.

¶ Ad tertium. Respondeo ad primum membrum, pro solutione quid sit indiuiduum ex primo huius primi libri capite satis manifestum reliqui. Sed singulare est quasi idem quod indiuiduum, & reperitur singularitas in omni genere entium, vt hæc substantia. Hic color. Hæc persona. Hæc essetia diuina.

¶ Sed suppositum in sola substantia reperitur, & in nullo accidente. Et sic dicimus, quod est suppositum, lapidis, hominis, angeli, & rectissime atque catholicè fatemur, tria esse supposita indiuisis.

¶ Persona autem, in sola substantia rationali est, scilicet, diuina angelica & humana, & sicut sunt tria supposita indiuisis, ita tres persone. Et si quaeratur, quid discriminis est inter personam & suppositum? Respondeo, quod multiplex, quod per notitiam illorum patefiet.

¶ Vnde suppositum est, quod non comunicatur alicui tanquam quod, neque tanquam quod, id est non prædicatur sicut superius de suo inferiori, quod ad quod: neque potest esse forma alicuius materie, quod ad quod. Ex quo sequitur, quod color non est suppositum, cum possit prædicari de suis inferioribus, dicendo, Aine hoc est color. Nigredo est color. Neque hæc albedo est suppositum, cum informet, vel possit esse forma, alicuius subiecti vel materie.

¶ Persona vero (secundum Boetium) est naturæ intellectualis indiuidua substantia. Vel sic & melius (secundum Ricardum de sancto Victore). Persona est naturæ intellectualis incommuniabilis existentia.

¶ Per contrarium vero vniuersale definitur, hæc modo.

Vniuersale est quod prædicatur de pluribus.

¶ Quam definitionem, sic intellige. Vniuersale est vocabulum eiusmodi, quod secundum generalitatem sue significationis quam habet, de pluribus diuersis rebus potest diuissim sine in diuersis propositionibus prædicari, idque vniuoce, id est in eadem significatione. Verbi gratia, homo, vniuersale est: quoniam & de Petro prædicatur, dicendo, Petrus est homo: & similiter de Paulo, Iacobo, ac ceteris omnibus particularibus hominibus sigillarim potest prædicari. In his autem omnibus vocabulum homo, eandem semper habet significationem, id quod cum quod indiuiduo prædicatur. Sina enim eademque significatione, vox homo, vniuersos homines particulares in humana naturâ communicantes significat. Neque aliud hæc significationem cum dico, Ioannes est homo, quam cum dico, Petrus est homo.

¶. propositi.

Ad. iiij. ou.

¶ Penitit discrimine inter hos terminos, indiuiduum, singulare, suppositum, et persona.

¶ Suppositum in quo reperitur Persona in quo reperitur.

¶ Discrimen inter personam & suppositum.

¶ Suppositum quid.

¶ Definitio vniuersalis.

De predicabilibus

Etrobique enim generaliter oēs homines particulares sub generali-
tate significat. ¶ Vocatur autē vniuersale alio noie predicabile. Se-
cundū enim rē illa cōuertuntur, quoniam quicquid est vniuersale, est
et predicabile, et cōuerso. Diuersa tamen rationē aliquid dicitur vni-
uersale et predicabile. Vniuersale enim dicitur, quatenus rē vniuer-
salem sive generalem et cōmunem arque participabilem multis prin-
cipaliter significat. Et (verbi gratia) homo principaliter et primario
significat humanā naturam, in qua conueniunt, et communicant, quam
et participant omnes particulares homines. Sic animal naturam
animalem communem omnibus animantibus. Atque has vocant na-
turas cōmunes atque vniuersales. De quibus a nonnullis solent plu-
rimę et difficillimę in ipso Dialecticę determinationis ingressu mo-
ueri quęstiones, quę tamē quoniā ad Metaphysicā potius spectant,
nequaquā huic loco inferēda arbitramur. Sunt enim suis locis dicē-
da tractandaque singula, vt nō sub onere succubant recētia atque tene-
la discipulorū ingentia, et hoc maxime prouidendum est liberalium
disciplinarū tractatoribus, iis potissimū quib⁹ mollis etas a: tenere
est instituenda, ne rerum sublimiū ac puerilis tenuitatis captum lōge
superantium nimia difficultate in ipsis statim foribus pposita, ani-
mum despondeant tanti laboris impatientes adolescentuli. Predi-
cabile vero dicitur quatenus de pluribus potest propter significatio-
nis sue generalitatem, predicari. Quod autem terminus quilibet pos-
sit de pluribus predicari inde habet, quia vniuersalem aliquā et mul-
tis cōmunem, vel cōmunicabilem naturam significat, cum qua simul
Omnia indistincta vel inferiora in illa natura communicant, et, velut
secundaria significatione, includit. Atque ob hāc causam videtur pre-
dicabile sic consequi ad vniuersale, quomodo risibile cōsequitur ad
hominem, sicut proprium ad subiectum, de quibus latius in sequen-
tibus vbi de proprio agetur.

Vltima prima parte vniuersalis determinatiua, declaratiua
que suę diffinitionis, sequitur secunda quę nuncupatur ar-
gumentatiua.

pars arg.

¶ Pars argumentatiua.

¶ Primo Argu. sic. Nullū vniuersale est genus quinq; vniuer-
saliū, ergo vniuersale non est genus. Antecedens probo. Ni-
hil est vniuersaliū ad substantiam, & accidēs: ad absolutum, & res-
pectiuum: sed multa sunt vniuersalia, quę sunt substantię, alia
accidentia, alia absoluta, alia respectiua, vt patet in predi-
camentis, ergo. &c.

¶ Confirmatur antecedens inductiue. Genus non est vniuer-

Confir.

fale, differētia nō est vniuerſale, & ſic de cæteris, ergo intentū

¶ Secundo arguitur sic. Si vniuersale esset genus, vel esset generalissimum, vel subalternum: non primum, quia precisa sunt decem generalissima: non secundum, quia non videtur sub quo genere contineatur, ergo vniuersale non est genus.

¶ Confirmatur, si esset genus ad quinque vniuersalia, esset ge- Confirmatio.
nus ad se ipsum, quod est falsum.

¶ Tertio arguitur sic. Si vniuersale esset genus ad quinq; vniuersalia, sequeretur quod hęc essēt verę, Genus est species. Species est species. Differentia est species. Proprium est species, Accidēs est species, patet discurs⁹, quia sunt species vniuersalis

¶ Confirmatur sic. Quælibet secunda intentio est vna numero, ergo non erit genus ad quinq; vniuersalia.

¶ Pars responsiva.

¶ Ad primum respondetur quando arguis, Nullum vniuersale est genus nego maiorem, & ad probationem, Nullum vniuersum &c. Præsupponis vnum falsum, quod vniuersale sit genus ad substantiam, & accidens, quod est falsum: est neque genus ad quinq; intentiones vniuersales, quæ neque sunt substantiæ, neque accidentia.

Ad confirmationem, concedo totum discursum, tamen ex ipso non sequitur, Quod vniuersale nō sit genus, est enim fallacia figure dictionis.

Ad secundum. Quando arguis, Veleffet generalissimū, vel
subalternum, do secundum, non primum: & dico, Quod con-
tinetur sub secunda intentione, vel ente rationis.

Ad confirmationem. Effet genus ad seipsum, nego sequelā. Ad. itj. ar.

Ad tertium. Sequeretur quod hæc essent veræ. Genus est species &c. Concedo totum, & dico quod non esset in conueniens, vnam speciem, prædicari de aliâ denominatiuè. Vnde quando dicitur, Genus est species, species prædicatur ibi de nominatiuè, sicut ibi. Homo est species.

¶ Et si quis arguat. Ergo sequitur, quod idē predicatur de se-
ipso denominatiue: quia sicut ista est denominatiua, Genus est

Solutio.

species, ita hæc, Species est species.

Quod nõ
fit in conue-
niens idẽ
predicari
de se ipso
denomina-
tiue.

¶ Respondeo. Quod istæ intentiones possunt capi dupliciter vno modo vt quid, quando ipsis attribuitur aliquid. Alio modo capiuntur vt modus, vel forma, quando ipsę attribuitur alijs. Vnde quando dicitur, Genus est species, Genus capitur vt quid, vel vt fundamentum, cui attribuitur species. Sed species capitur vt modus, vel forma quæ attribuitur generi tanquã subiecto, vel fundamento illius relationis, & sic non est inconueniens in his intentionibus idem prædicari de seipso denominatiue, dum modo in vno extremorum capiatur vt quid, seu vt fundamentum; & in alio vt modus, vel forma: vt, Genus est species. Vel species est species.

Ad confir.

¶ Ad vltimam confirmationem dico, quod quælibet secunda intentio est vna numero, vel de per se, vel de per accidens, sicut in primis intentionibus. Dicitur vna numero tripliciter Per se primum, vt sunt differentię indiuiduales: sicut sorteitas, platoneitas. Per se sed non primum: vt, Sortes, et Plato. Per accidens, & denominatiue, sicut natura communis: vt hic homo, vel hæc natura humana, vel hæc natura leonis. Si noster imaginabile est in secundis intentionibus aliquod indiuiduum per se, & primum: & per se, sed non primum: & per accidens, & denominatiue: quia si datur intentio vna genere & vna specie, dabitur vna numero suo modo.

Pars dubiorum motiua.

Ad primũ
Duplex est
opinio cir-
co hanc ma-
teriam.
Opinio
nominaliũ
vniuersa-
le in essen-
do.

¶ Primo. Queritur, an sint dabilia vniuersalia?

¶ Secundo. Vtrum sint dabiles naturæ communes reales?

¶ Tertio. Vbi nam sunt intentiones vniuersales?

¶ Ad primum dico q duplex est opinio: vna Nominalium: alia vero Realium. Opinio Nominalium consistit in duabus propositionibus.

¶ Prima. Duplex est vniuersale: vnum: in essendo, & sic nulli datur in rerum natura, nisi essentia diuina, quæ est communis tribus suppositis.

¶ Secunda propositio. Aliud est vniuersale in predicando, & vniuersale in intellectu. Sic quilibet terminus communis, siue mentalis, siue vocalis vel scriptus est vniuersalis in predicando.

¶ Secunda opinio ponit talem conclusionem. Vniuersale est dabile solum per intellectum. Primam partem probant, & secundam declarant.

¶ Primo sic. Philosophus in primo per hermenias inquit. Vniuersale est, quod natum est esse in pluribus. Item, in ante predicamenti. Secundæ substantiæ dicuntur de primis, sicut superiora de suis inferioribus. Item, in primo physicorum.

Quod verè est, diuiditur in id quod verè est: id est, Substantia diuiditur in substantiam, sed nulla substantia particularis est que diuidatur, ergo dabilis est substantia communis. Item, Anselmus de incarnatione verbi inquit. Admonedi sunt Dialectici nostri temporis, qui non nisi flatum vocis dicunt esse vniuersale, nō tantum probant illam conclusionem auctoritatibus, sed etiam rationibus. Primo sic. Ratione conuenientia plus conueniunt Sortes & Plato, quā Sortes & Brunellus, Sortes enim & Plato in vnitates specificas, Sortes & Brunellus in vnitates genericas, vel illarū vnitates sunt aliquid, vel nihil: si das secundum in nullo comparatur: si primum non comparatur iure vna numero, ergo vna specie, vel genere. Forte dices comparatur in conceptu: tunc quæro à te, an ille conceptus sit verus vel falsus: Si das secundum, falsa est comparatio: si primum, ab eo quod res est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa.

¶ Item probatur. Omnis comparatio (secundū Philosophū) fit in atomo, id est in specie specialissima indiuisibili, per differentias formales: vt homo.

¶ Item, probatur ratione adæquationis. Quilibet potētia habet vnum obiectum adæquatum: vt visus, colorem vel visibile, & non vnum numero, ergo specificum vel genericum, & sic erit quid commune.

¶ Secundo declarant secundam partem, qualiter illud vniuersale est, quod patet per sequentes propositiones.

¶ Prima propositio. Intellectus mouetur à specie intellectu. i. propositi.

gibili, reposita in intellectu possibili, repræsentatiua alicuius nature cõmunis putâ, hominis vel leonis, & tunc potest causari notitia Sortis indiuidui, & sic non est vniuersale, sed singulare per se.

ij. propo.

¶ Secunda propositio. Potest produci notitia humanitatis Sortis indiuiduatæ, per differētiam indiuidualem, & sic etiā non dicitur humanitas vniuersale nisi in potentia remota.

iiij. propo.

¶ Tertia propositio. Potest ipsa species repræsentare solam naturam humanam non vt separatam à singularibus, quia tunc falsa esset consideratio, sed absq; consideratione suæ existentie in indiuiduis, & sic dicitur vniuersale in potentia proxima, vt actu dicatur de quolibet supposito dicendo, Sortes est homo, Franciscus est homo.

Corollarium.

¶ Ex quo inferitur, quod hæc opinio non ponit vniuersale reiectum per intellectum cõsideratum, sicut secunda pars dicebat illius conclusionis.

Ad. ii. dub.

Pro prima
hæc opinio
de alium
opinio.

¶ Ad secundum dubium. Diceret prima opinio, quod nulla natura communis esset habilis, cum omnis res ideo est, quia vno numero est. Sed secunda opinio oppositum tenet dicens quod licet omnis res sit singularis de per se, vel de per accidens habilis est natura (sicut humanitas, equinitas, animalitas) quæ habet vnitatem, minorem vnitatem numerali, quæ est vnitatis naturæ sic se habens, quod non repugnat suæ vnitati naturæ indiuiduari in alio supposito, sicut humanitas Sortis, potuit suppositari in supposito Platonis: exemplum est clarum in natura humana assumpta à verbo diuino, quæ secundum naturam debebat suppositari in supposito proprio humano, præuenta tamen suppositata est in verbo diuino. Sequitur ergo quod si huic naturæ non repugnat suppositari in vno vel in alio, nec alicui naturæ repugnabit. Nullam tamen concedimus esse separatam à suo supposito, vel persona, vel vnitatem singulari de facto.

Ad. iiij. du.

Pro prima
hæc opinio

¶ Ad tertium dubium. Diceret prima opinio, quod cum secundæ intentiones sint termini secundæ intentionis, vbicunq; sunt tales termini, erunt secundæ intentiones, cum non distinguantur inter se, vt in potentia cognitiua, si est terminis men-

talis: vel in aere, si est vocalis: vel in corpore denso, si est scriptus.

¶ Sed secunda opinio dicit, quod secundae intentiones, (cum non sint termini), sunt in re considerata, vel cognita, ut cognita est quasi de denominatiue, vel quasi inhaesiuè. Denominatur nempe illud consideratum genus, vel species, vel indiuiduum sub proprietate logicali, grammaticali, seu rhetoricali. Est in his talis ordo, quod primo consideratur ipsa res in se, secundo esse cognitum rei, tertio attribuitur secunda intentio, quae secunda intentio habet duplex fundamentum, rem ipsam tanquam fundamentum remotum, & esse cognitum ipsius tanquam propinquum &c.

Realium opinio.

¶ Secundo dicitur quod secunda intentio est in potentia comparatiua obiectiue, & quasi terminatiue, licet non motiue. Ratio, quia potentia non mouetur nisi à re reali, sed potest terminari in reali vel intentionali.

¶ Tertio dico, quod intentio vniuersalis, est suo modo in intentionibus inferioribus, sicut superior in suo inferiori.

Caput. ij.

¶ De quadruplici indiuiduo, & primum de indiuiduo determinato.

¶ Ant autem indiuidua quaedam quae vocantur determinata, vocabula scilicet ad significandum determinatam & certam rem singularem ex arbitrio imponentium instituta. Atque haec potissimum inveniuntur in angelis, tam bonis, quam malis, & in hominibus, atque etiam in nonnullis animalibus domesticis. In angelis, ut Michael, Gabriel, Raphael, Beelzebub, Asmodeus, Lucifer. In hominibus, ut Adam, Noe, Abraham, David, Salomon, Petrus, Paulus, Eua, Sara, Roemi, Maria, Catharina: in domesticis animalibus, patet ex appellationibus equorum, vaccarum, canum, & similibus, qui bus pro suo arbitrio domini nomina imponunt: ad quae ita etiam asuescunt animalia, ut mor ad auditum sui nominis accurrant, id quod experientia notum facit. Habent quoque flumines & montes sua nomina, & praeter vides, prouincias, ac regiones, etiam loca alia quouis modo insignia. Nomina fluminum sunt, Mosi, Nilus, Tiberis, Scheldae, Sequana. Nomina montium, ut Sinai, Libanus, Hermon, Mons Speculanus, Mons Oselanus, & similia.

Indiuiduum determinatum.

+++

¶ In his autem determinatis indiuiduis hoc est diligenter aduertendum, quod plerumque secundum vim suae originis, & radicis suae significationis communia & vniuersalia sunt. Quemadmodum (exempli gratia) Adam, si respiciamus ad originalem Hebraee vocis significationem,

C in

demonstratio. Unde cōsequitur, sicut plura diuersa simul nō possunt vna demonstratione demonstrari, ita neque vna significatione posse plura diuersa significari. ¶ Notandum est insuper, non omnia indifferenter demonstratiua pronomina facere indiuidua ex demonstratione, sed tātū ea quę sunt primitiue species. Quę enim ab alijs primitiuis deriuata sunt, nequaquam indiuidua componunt, cum terminis communibus adiunguntur. Cum enim dico, vestis mea, domus tua, hortus noster, vestrum predium, communia sunt hęc, quia de multis secundū vnā eandemq; significationem predicantur, non autem singularia aut indiuidua. Si enim domos plures possideas, de vnaque quę vere dixeris, illę domus mea est, idq; secundum vnā eandēq; significationem. ¶ Huiusmodi autem indiuidua ex demonstratione magis prompta sunt et obuia, magisq; vulgari vsu frequentata, quā indiuidua determinata. Nam in omnibus generib; et speciebus per hunc demonstrandi modum designamus particularia tam in accidētibus quam in substantijs: et indiuiduorum determinatorum locum hęc suppleant, vbi illa defuerint. Dicimus enim istum hominem, istū asinum, illum leonem, hunc vsū, hanc stellam, hoc metallum, illud argentum, hanc arbores, hoc coelum, hanc substantiam, hanc quantitatem, hanc qualitatem, hanc actionem, et sic de omnibus predicamentis. ¶ Et est istud de natura pronominis demonstratiui satis admirabile dignum, quod tantę sit potētię et efficacię ad constringendū et contrahendū, vt tam facile, et nihil minus singulare efficiat, additū generalissimo termino, quam si adderetur infimę cuiuslibet speciei. Et (verbi gratia) tam est singulare et indiuiduum, cum dico, hęc substantia, hęc qualitas, quam si dicam, hic homo: hęc albedo. Et quę enim vtrique non nisi vnum valent simul suppositum demonstrare, ut significare.

Caput iij.

¶ De indiuiduo vago.

Predictis vero adijciunt vaga quedā indiuidua, quę scilicet vsurpantur ad vnum aliquid particulare singulariter significandum, non tamen determinant, neque determinate indicant, neque ex nominis impositione, neque ex demonstrandi ratione quod sit illud singulare de quo sit mētio. Et cū Aristoteles in predicamentis, aliquē hominē, et aliquē equū, dicit esse primas (id est singulares) substantias manifestum est, terminos illos res particulares significare. Quia tamen in vago et confuso hoc tantū faciunt, nō indicādo certū suppositum, idcirco vagum nuncupatur, quasi significatione indeterminatū ad quodlibet particulare suppositum. ¶ Quasi per vagum indiuiduum Saluator loquebatur, cū mittens Petrum et Ioannē ad parandā pascha, diceret, Ite in ciuitatē ad quendā: et dicite illi. Manifestū est enim quod de vno particulari loquebatur: tamen ex ipso loquendi modo nō determinat hęc loquutio, quisnam ille esset. Ita fere accipere possumus in scripturis, cum legim; vir quidā, hō quidā, quidā pater familias, die quadam, et huiusmodi. Per hęc indiuidua lo-

Indiuiduū vagum.

Mat. xxv.

✱ De prædicabilibus. ✱

quimur, cum dicimus, Sanctū aliquem elige, cuius patrocinis cau-
sas tuas commendes, Amicum aliquem tibi quere, cum quo tua con-
silia communices, Ad uoca mihi ministrum aliquem, ad iunge mihi so-
cium aliquem, et his similia.

¶ His autem vagis indiuiduis adijcere solent nonnunquam deter-
minata, ad indicandam certum suppositum de quo fit mentio. Quē
admodum cum legimus, Air quidā erat in terra Hus, nomine Job.
Zē, Air quidā noīe Ananias: Legis peritus quidā, nomine Sama-
liel: Decurio quidā noīe Joseph: Phariseus quidā, nomine Sama-
minē: Mulier quēdā, Martha nomine. Nonnunquā alia quēdā adij-
ciuntur, ex quibus discerni potest, quod illud sit particulare, et de quo
fit mentio. Quēadmodū Actū tertio, Air quidā qui erat claudus
ex utero matris suę, quē ponebāt quotidie ante portā templi, ut pe-
teret eleemosynā, et cetera. ¶ Sicut autē indiuiduis ex demonstratio-
ne maxime utimur in rebus presentibus et notis quas demonstrare
possumus, ita his vagis utimur potissimū in rebus absentibus et inco-
gnitis, cū illi cui loquimur, per demonstratiōē nō possumus sufficie-
ter notum facere particulare suppositum, de quo loqui intendimus.

¶ Aliter quoque (cum de rebus fit sermo) vagum appellatur indiui-
duum, res singularis quę sub genere aliquo ponitur, et sub nulla de-
terminata eius specie. Quēadmodū dicunt de embione in utero
matris, id est, de foetu in utero cōcepto, antequā formā ultimam ha-
beat. Foetus enim in utero matris conceptus, secundū Physicorum
opinione, prius videtur habere tantū animā vegetatiuā, nō etiā sensi-
tiuā aut rationālē. Deinde animā acquirat sensitiuā, postremo, tēpo-
re successu, formam acquirat ultimā, id est, animā rationālē. Donec
ergo foetus ille tantum habet animam vegetatiuam, videtur uti-
sub genere esse corpus animatum. Sub nulla tamen specie corporis
animati videtur constituendus, quoniam neque animal videtur esse
neque planta. Deinde, cum etiam sensitiuam nactus fuerit animam
sed nondum rationalem, videtur, iam sub genere animal contineri,
non tamen sub aliqua specie animalis. Non enim est homo, quia ani-
mam rationalem non habet. Nec brutum videtur, quoniam nullius
bruti formam aut speciem habet. Recte igitur hac ratione indiuiduū
istud vagum dicitur, quasi certum, in nulla specie locum habens.

Caput. v.

De indiuiduo ex hypothese.

¶ Indiu-
duum ex
hypothese
fi.

Adiungit quoque predictis indiuiduū quod ex hypothese. Id est, ex
suppositione, nominant, quod uidelicet in se quidem quantū
ex significationis suę natura, uniuersale et commune est, facta tamen
hypothese, et suppositione aliqua non nisi de vno particulari prædi-
catur. Quēadmodum (exempli gratia) Marię filius, ex se quidem
est terminus communis, et generaliter significat: quia tamen iuxta

veritatem. ut res se modo habet. non nisi uni competat. quia non nisi unus est Marię filius. id circo secundum hanc suppositionem et hypothesis quodam modo individuum dicitur. Unde et pro eodem accipimus. siue dicamus Iesum (quod individuum determinatum est) siue peccato natum. pro peccatoribus mortuum. siue Marię filium. De eadem enim re singulari loquimur. In hoc tamen est differentia. quod illud nomen est determinatum a parte. dignissimo illi homini. qui Christus dictus est. proprie impositum. et ab angelis denunciatum. ad ipsum Christum Dominum particulatiter et determinate significandum. Nomen autem hoc Marię filius. quantum ex sua significatione commune est: et si habuisset Maria alios filios post Christum (ut impie afferunt impij Eluidiani) de eisdem uniuoce potuisset predicari. Ita Abrahę filius. individuum ex suppositione esset. facta hypothesis quod unicuique esset Abrahę filius. ipse uidelicet Isaac. Similiter et Bethsabe filius. pro Salomone facta simili hypothesis. quod unicuique genuisset Salomonem.

Caput. vi.

De alia quadam definitione individui.

Peter definitionem individui suprapositam. que uocibus potissimum conuenit. alteram assignat Porphyrius. que ipsis rebus magis proprie uidetur applicanda. in hunc modum.

Individuum est. quod consistit ex proprietatibus. quarum collectio nunquam in alio erit eadem.

Secunda
definitio
induidi.

Alius definitionis hęc est sensus. Individuum reale est singulare aliquid. quod sub certis quibusdam proprietatibus consistit. id est. per se subsistens determinatas quasdam habet conditiones indiuiduantes vel singularizantes. que omnes simul sumptę iniquam inuiri possunt eodem numero in uilo alio singulari. In quo manifeste differt individuum singulare. a natura uniuersali siue communis: quoniam proprietates. quas habet natura uniuersalis siue generica. siue specifica: eodem inueniuntur in omnibus speciebus vel indiuiduis. sub genere illo aut specie illa contentis. Quemadmodum (exempli gratia) risibilitas et fleibilitas. ac disciplinabilitas. proprietates sunt ipsius nature humane. sunt autem eodem in omnibus hominibus. quemadmodum posterius suo loco in tractatu de proprietatibus declarabitur. Secus est de proprietatibus singularibus indiuiduorum. Habent enim singulas suas proprietates. quas etiam conditiones indiuiduales siue indiuiduantes appellant. Et hęc quidem de indiuiduo dicta sufficiant. Nunc ad uniuersalis species considerandas recto ordine transeamus.

Caput. vii.

De quinque speciebus uniuersalis. et primum de genere.

De prædicabilibus. 28

Quid dicitur autem vniuersale in quinque species, nempe in genere, speciem, differentiam, proprium, et accidens. De quibus suo ordine nunc est sigillatim per tractandum. Et primum quidem de genere, quod in significatione, quæ Philosophis comoda est, sic a Porphyrio definitur.

Definitio
generis.

¶ Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid est.

Quam definitionem ita intellige. Genus est vniuersale eiusmodi, quod secundum suam significationem ita est generale et commune, ut vere prædicari possit de pluribus diuersis speciebus, aut indiuiduis diuersarum specierum, idque essentialiter, et (ut ita loquamur) quid dicatur, hoc est, sic ut ad interrogationem factam per quid, respectu illorum specie differentium, recte et vere valeat responderi. Exempli gratia, animal, est genus, quoniam ita generalem habet significationem ut secundum eam prædicari possit de pluribus diuersis speciebus sub se contentis, dicendo, Homo est animal, equus item est animal, similiter et leus et visus, atque ita in ceteris speciebus, quæ sub animali sunt. Aut de indiuiduis diuersarum specierum, dicendo, Petrus animal est, et hic leus animal est, et item hic visus, atque ita in ceteris. Prædicatur autem de his in eo quod quid est, id est in prædicatione (ut sic dicamus) quidditatis rei quidditate siue quid res sit, explicare, quoniam si quis roget, quid nam sit homo, vel equus, vel asinus, conuenientissime respondebitur, ea esse animalia. Et qui hominem dicit esse animal, exprimit hominis quidditatem, hoc est, quidnam sit ipse. Sic arbor genus est pomi, pyri, pruni, mori, oliue, et ceterarum specierum suarum. Sic metallum ad aurum, argentum, cuprum, stannum, æs, ferrum. In hac igitur generis definitione, vniuersale genus est definiti, per quod excluduntur semel omnia indiuidua, quorum nullum genus esse potest. Quæ autem sequuntur simul coaceruata differentie locum obtinent. Nam prædicari de pluribus specie differentibus, excludit a definitione generis speciem: quæ (ut posterius dicetur) non prædicatur de pluribus specie differentibus, sed tantum pluribus differentibus numero, de indiuiduis sub se contentis. Quod autem sequitur in eo quod, quid est, excludit differentias propria et accidentia, quorum nullum in eo quod quid est prædicatur, sed, tantum in eo quod quale est, ut ex sequentibus patebit.

Caput. viij.

De alijs duobus acceptionibus vocabuli genus.

Ponit autem Porphyrius et alias duas generis acceptiones, siue significationes, quarum priorum ita describit.

Genus pri
mo modo.

¶ Genus vno modo dicitur, aliquorum quodammodo se habentium ad vnum aliquid & ad se inuicem, collectio

Omnis diffinitionis hic est sensus. Genus primo modo siue in prima significatione dicitur collectio siue multitudo aliquorum habentium se certa quadam habitudine ad vnum aliquid tanquam ad vnum ipsorum commune principium, siue productiuum, siue conseruatiuum. Item et ad se inuicem tanquam simul ab eodem principio productorum vel conseruatorum, videlicet per modum quendam cognitionis, hoc est (vt ita loquamur) consanguinitatis aut ceteraneitatis.

Secundum hanc significationem, tota generatio siue populus Iudeorum dicuntur genus ipsius Abrahę, Isaac, et Jacob patriarcharum, a quibus descenderunt: Israhelites omnes genus sunt Israhelitis. Iudei mei ipsius Edom, siue Esau: Ammonites respectu Ammon patris ipsorum: et Moabites respectu patris Moab. Item et respectu Sarę, omnes ab ea descendentes, ipsius genus dicuntur, sicut respectu Abrahę: et agareni omnes ipsius Agar ancille dicuntur genus. Nichil enim refert, vt an mulier sit principium ad quod est habitudo. Nam vt vir est principium productiuum, ita et mulier: ille quidem actiuum, hec passiuum. Simul enim ad generationem concurrant necesse est vir et mulier. ¶ Insuper et respectu loci dicitur genus primo modo. Est enim locus principium conseruatiuum, per quem que in ipso nascuntur, natiuas quasdam proprietates in illas influens, et certa complexione disponens propter quod merito principij nomen habet. Sic Aegyptios dicimus genus respectu Aegypti, Troianos respectu Troię, Babatios a Babatia, Gallos a Galia, Germanos a Germania, atque ita in ceteris.

¶ Proprie vero non dicitur genus primo modo, nisi respectu principij talis quo vna collectio distingui possit ab alia, id quod in re tu satis aperte videtur indicare Porphyrius. Et collectio que ab Abraham descendit, per ipsum suum hoc principium, distinguitur ab omnibus alijs populis et gentibus, que non descenderunt ab eodem. Item genus Troianum, per sue originis locum, distinguitur ab alijs omnibus gentibus. Huismodi autem vocari possunt principia distinctiua. Unde proprie loquendo, vniuersitas hominum non dicitur genus ipsius Adę aut Eue, eo quod non sunt principia distinctiua: neque respectu totius mundi vel aeris dicitur genus, vniuersa hominum collectio: eo quod locus sit communis omnium hominum per quem non distinguitur collectio a collectione. Sic neque respectu Dei: vniuersitas hominum videtur dicenda genus: tamen si minus proprie id dici posset: quemadmodum ex Poeta in Actibus Apostolorum Paulus adducit, dicens: Ipsius enim (nempe Dei) et genus sumus. Genus ergo cum sumus Dei et cetera. ¶ Secundo autem modo genus dicitur ipsum principium tale multorum descendentiū ab eo: habentiū se certo modo cognationis siue consanguinitatis: vel (vt ita dicam) ceteraneitatis: ad in vicem: et ad vnum illud principium. Desinitur autem a Porphyrio: hoc modo.

¶ Altero modo dicitur genus, quod est vniuscuiusque generationis principium, vel ab eo qui generatur, vel a loco in quo quis genitus est.

Act. xvij.

Genus secundum modo.

Quam diffinitionem ita intellige. Genus secundo modo dicitur principium alicuius generationis, siue alicuius collectionis et multitudinis, quæ descendit ab ipso, tanquæ a principio productiuo vel conseruatiuo. Sic Abraham, Isaac, aut Jacob dicuntur singuli genus Israelitici populi. Sic Roma, Romanorum est genus, Germanorum Germania, atque ita in ceteris. Cuius diffinitionis intellectus ex priore satis patet. Sunt autem genus primo modo et secundo modo adinuicem relatiua, quoniam adinuicem referuntur sicut pater et filius. Quomodo enim pater dicitur pater respectu filij, et econtrario, sic genus primo modo dicitur respectu generis secundo modo, et econtrario. ¶ In his autem duabus significationibus non est vocabuli huius usus apud Philosophos, sed ad Poetas magis et Oratores spectat. In priore significatione eius usum inuenimus apud Virgiliũ in ipso sue Heneidis exordio, de Troiano Henea ita loquentẽ. Inferretque deos Latio, genus vnde Latinũ. Quod Seruius Virgiliij commentato et interpretatur, a loco non a persona, id est a Latio nõ ab Henea, genus vñci Latinũ. Mel aliter, ab Henea qui antiquũ Latinorũ nomẽ reliquit, et suis vedit, quod mutare potuisset et a se Heneadas nominare. Quia appellatione Dido Troianos appellat ita eos alloquens. Quis genus Heneadũ, aut quis Troie neciat vrbẽ? In eadem fere significatione vocabulo hoc vtitur, in oratione Nepotini, quem introducit ventis ita loquentẽ. Tantane vos generis tenuit fiducia vestri? videlicet significare volens (iuxta Seruiũ atque Donatum) ventos genus esse gigantum, qui Diis bellum intulerunt, moliti sunt, atq̃ ab eis esse natos (iuxta poetarũ figmentũ) ex Astræo videlicet vno de Titanibus et Aurora, vt videantur hanc audaciam habere ex paterna hereditate. Similis est significatio, cum a Troianis Didoni dicitur, Parce pio generi, et propius res aspice nostras. Se quippe piũ genus appellant, quod a pijs parentibus descenderint. In secunda autem significatione, hoc vocabulo vtitur maximus C. Iulius Iulioneus, pro Henea Troiano, et de eo apud Latinũ regem loquens, in hæc verba,

Ab Ioue principiu generis, Ioue Dardana pubes

Gaudet ano, rex ipse Iouis de gente suprema

Troie Heneas, tu nos ad litora misit. Videlicet significare volens, Heneam habere principiu genus suũ, ipsum summũ Iouem, per matrẽ Generẽ, ex qua dicitur ab Anchise patre genitus. Et alibi ipse Heneas loquitur dicens, Italiã quero patriã et genũ ab Ioue summo Italiã significans suũ esse genũ et patriã ex parte aui sui Iouis. Apud philosophos vero (vt supra diximus) harum significationũ nullus est usus, sed tantũ illius, in qua primo loco genus est a nobis definitũ.

¶ Visa prima parte generis declaratiua sequitur nunc secunda Quæ argumentatiua nuncupatur.

Pars argumentatiua.

¶ Primo arg. sic. Nulla spēs specialissima prædicat de plurib⁹

differentibus specie, sed gen^o est species specialissima vniuersalis, ergo nō prędicatur de pluribus differentibus specie, cōsequentia est inferio, & pręmissę verę, ergo diffinitio generis mala.

¶ Secundo sic, Si diffinitio generis esset bona, hæc propositiones essent verę Homo est genus, Equus est genus, Lupus est genus, sed istę sunt falsę, ergo diffinitio illa mala, qua notificatur genus prędicari de pluribus differentibus specie.

ij. argumē.

¶ Tertio sic, Dabile est aliquod genus, quod prędicatur inquale, ergo diffinitio illa mala, qua dicitur quod genus prędicatur inquit. Sequela est bona, & antecedens probo. Color est genus, quod quidem prędicatur inquale: vt, Homo est coloratus, lapis est coloratus, ergo intentum.

ij. argumē.

¶ Quarto sic, Nulla pars prędicatur de suo toto inquit, & in recto (non enim dicimus, homo est animal, vel est corp^o) sed genus est pars speciei, dicēdo, homo est animal, ergo animal non prędicatur de homine, cum sit pars essentialis eius.

iiij. argumē.

¶ Pars responsiua.

Ad primum quādo arguis, Nulla species specialissima, &c. Ad. i. argu. distinguo maiorem, vel intelligis de prędicatione exercitata, vel signata: prędicatione exercitata concedo, sed signata nego. Potest enim specis prędicari de pluribus differentibus specie. Et ad minorem, Genus est species specialissima, distinguo, vel capitur genus secunde intētionaliter respectu vniuersalis & sic concedo, q non prędicatur prędicationē exercitata, nisi de pluribus differentibus numero, dicendo, Hoc genus est genus, & Hoc genusest gen^o. Vel intelligis de prędicatione signata, quę fit per hæc verba, dicitur, Affirmatur, Prędicatur, & sic negatur q non prędicetur de pluribus differentibus specie, exercebitur autem in his, homo est animal, equus est animal.

Ad. i. argu.

¶ Ad secundum argumentum. Si diffinitio generis esset bona &c. Nego sequelam, & dico, q genus prędicatur de pluribus differentibus specie, prędicatione signata (vt dictum est) & etiā

Ad. ij. argu.

De prædicabilibus.

exercita dicendo, Genus est vniuersale, Species est vniuersale, differentia est vniuersale. &c. Ly vniuersale est genus & tamen prædicatur de his speciebus quinq; scilicet de genere, & specie, & differentia, proprio, & accidente.

Ad tertiu argumentu. ¶ Ad tertiu argumentu responderetur distinguendo maiore, vel intelligis q gen' accidentariu prædicatur de suis subiectis in quale: vt, Homo est coloratus, Equus est coloratus &c. Et sic concedo: vel intelligis quod prædicatur de suis inferioribus: vt, Albedo est color, nigredo est color, & sic nego. Intelligitur enim diffinitio generis, de prædicatione exercita de suis inferioribus.

Ad. iiii. argumentu. ¶ Ad quartum argumentum respondetur ad maiorem, distinguendo. Duplex enim est pars: metaphysicalis sicut genus, & differentia respectus speciei, vt, animal vel homo est rationale: alia est pars physica, vt est anima, & corpus respectu hominis. Prima pars metaphysicalis, prædicatur de suo toto, & è contra, vt Homo est animal. Homo est rationalis. Animal est homo. Et rationale est homo, sed pars physica non prædicatur de suo toto in recto, sed bene in obliquo. Non enim dicimus homo est anima, nec homo est corpus, sed bene dicimus, Homo est constitutus ex anima & corpore.

¶ Pars dubitativa.

¶ Primo dubitatur, Quid sit de ratione generis generalissimi

¶ Secundo dubitatur, An requiratur ad hoc q aliquid sit genus, quod habeat plures species sub se, vel sufficit habere vnā?

Sufficit generi generalissimo. ¶ Ad primum dubium respondetur, quod ad rationem generis generalissimi, sufficit non habere aliud genus super se. Vn

Caput. iij.

¶ De specie.

Inter quinque predicabilia, secundum iure obtinet locum species, propterea quod cum genere plus ceteris conveniat. Idem enim est utrisque predicandi modus. Nam et genus et species similiter predicantur in eo quod quid est. Quemadmodum autem duas posuimus generis acceptiones, secundum quas non est in usu philosophis, sic et speciei unam assignat Porphyrius acceptionem, que non est usui Dialecticis. Sic enim ait.

¶ Species dicitur uniuscuiusque forma.

¶ Secundum hanc significationem dicimus Priami speciem dignam esse imperio. Dicimus item secundum hanc significationem, mulierem esse honestam et liberali vel inhonestam et illiberali specie, venustam quoque et inuenustam, decoram et indecoram specie. Unde et speciosos homines dicimus, quos alio nomine equivalenti formosos vocamus.

